

A

FRANCZIA KÖZIGAZGATÁS SZERVEZETE

IRTA

DR LUKÁCS GYÖRGY

BUDAPEST

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE

1894

ELSŐ RÉSZ.

A KÖZSÉG.

A francia község (commune) erkölcsi személyt képez, saját jogalanyisággal, külön vagyonnal. A községek megannyi önmagukban bevégezett külön egységek, a nélkül, hogy az állam egységét megbontanák, sőt miután céljaik azéval harmoniálnak, az állam egyenes védelme alatt állanak.

Az 1886. évi népszámlálás Franciaországban 36,121 községet mutatott fel. Ezek között a legtöbbszörnek, mintegy tizezernek lélekszáma 500 és 1000 között mozgott.

1. Községi alakulások.

Új községet Franciaországban csak törvény alkothat. A községi határváltozások általában törvény vagy a köztársaság elnökének rendelete (décret) által történnek.

Valahányszor arról van szó, hogy a község székhelye át-helyeztessék (mert sok község több természetileg külön való helységről áll), hogy több község egyesítettessék vagy hogy egy községből egy rész, egy helység (section) külön választassék akár a végből, hogy ebből az elválasztott részből külön önálló község képeztessék, akár, hogy az más községhez csatoltassék, a megyefőnök szabályszerű tárgyalást (enquête) rendel. A tárgyalás az érdekelt községek valamelyikének tanácsa (conseil) avagy az érdekelt községben vagy helységben összegyűlt választók egy harmada kérésére mindig elrendelendő. A tárgyalást a megyefőnök (préfet) által megbízott hatóság vagy hivatalnok vezeti. A tárgyalás anyaga fölött az érdekelt községek tanácsai, továbbá a járási tanács (conseil d'arrondisse-

ment) és a megyei tanács (conseil général) külön-külön véleményt nyilvánítanak. Azon esetben pedig, ha a község és része között érdekellentét forog fenn, t. i. a községhez tartozó helység elkapcsolásáról avagy önállósításáról van szó, avagy a székhely áttétele forog kérdésben, feltéve ez utóbbi esetben, hogy a községhez tartozó nem székhely helységből választott községi tanácsosok száma nagyobb, mint a székhely helységből választottaké, a csatolt helység, illetőleg a székhely helység a megyefőnök által meghatározott számú tagból álló külön bizottságot (commission syndicale) választ, mely szintén tárgyalja a kérdést és véleményt mond a tárgyalás anyaga fölött. A döntés mindazon esetekben, midőn önálló község alakításáról vagy oly községi határváltozásról van szó, mely a megye, járás vagy canton határának változásával is jár, külön törvénynek van fentartva. Egyéb esetekben a köztársasági elnöknek az államtanácsból kibocsátott rendelete (décret rendu en conseil d'état) tartalmazza a végelhatározást. Az elnök rendelete csak formai jelentőséggel bír azon esetekben, midőn a kérdéses határváltozás ugyanazon cantonba tartozó községekre és helységekre hat ki s az érdekelt községek tanácsai és a kiküldött külön bizottságok (commission syndicale) a célba vett változtatás kérdésében teljesen megegyeznek, mert ilyenkor a megyei tanács nemcsak véleményt mond, hanem végleg határoz is, az elnök rendelete tehát csak recipiálja a megyei tanács határozatát.

Midőn egyszerü községi határkiigazításról van szó, a nélkül, hogy a községek integritása érintve volna, az ügyet a megyefőnök rendelettel (arrêté) intézi.

Ha új község alakulásakor, a községi székhelyen való változtatáskor, községi határrész el- vagy hozzácsatoláskor új elnevezésre is van szükség, e tekintetben ugyanaz a hatóság határoz, a mely a szóban forgó alapkérdésben eljárni hivatva van.

Létező község nevének változtatása, a nélkül, hogy bármilyen területi változással volna egybekapcsolva, a községi tanács előterjesztésére a járási tanács és a megyei tanács meghallgatása után a köztársaság elnökének rendeletére történik.

Községi területi változtatások esetén a törvényben, illetőleg rendeletben intézkedni kell az érdekelt községek, illetőleg helységek vagyonáról is. A szabály az, hogy az önállóságot veszített község közczélokra nem szolgáló magánvagyonának tulajdonjogát megtartja és lakosai is a természetben élvezett javak élvezetében továbbra is megmaradnak, a pénzbeli jövedelmek azonban az anyaközségnek, azaz azon községnek pénztárába folynak, melyhez a csatolás történt. Közczélokra szolgáló középületek és ingatlanok azon község tulajdonává válnak, melyhez a csatolás történt. Ha a bekebelezett község vagy helység újból önállóvá válik, illetőleg más községhez csatoltatik át, első esetben egész volt vagyona tulajdonjogát visszanyeri, második esetben egész volt vagyonát átviszi az új községhez, melyhez csatoltatott.

Községi alakulás alkalmával a régi községi tanácsok feloszlanak és új választásnak, a tanács új megalakításának van helye.

Szomszédos községek közötti határváltozások tárgyában kelt hatósági határozatok különböző értelmezéséből felmerülő vitákat az államtanács dönti el. Azonban, ha törvény állapította meg a határváltozást, a magyarázat a rendes bíróságoknak van fentartva.

2. A községi előljáróság.

Franciaországban a községek nincsenek kategorizálva. Kisebb és nagyobb község, község és város közigazgatási szempontból egyforma organizmussal bír. Olyan különbségek, a minők a községek között, pl. a magyar közjogban léteznek, ott ismeretlenek. Csupán Páris és Lyon bírnak a rendes községi szervezettől több irányban eltérő közigazgatási berendezéssel. Egyébként a fejlett és népes városok a jelentéktelen községektől csak abban különböznek, hogy hivatali személyzetük nagyobb, tanácsuk több tagot számlál, meg aztán, hogy a nagy jövedelemmel bíró községek még szorosabban vannak az állam ellenőrködésének alávetve, mint a szerényebb községek.

A község élén a *polgármester* (*maire*) áll, a melléje rendelt egy vagy több hivataltárssal, a kiket a francia jog *adjoint*-nek nevez, a mely nevet nyelvünkben visszaadni nehéz, mert a segéd kifejezés nem elegendő az adjointnek a közigazgatásban elfoglalt szerepe jellemzésére. Nyelvünk terminológiájának és közviszonyainkból vonható analógiának talán inkább megfelel, ha az adjoint-t *esküdtnek* nevezzük.

Az esküdték számát a lélekszám szabályozza. 2500 lakoson aluli községben egy esküdt választatik, 2500 és 10,000 között váltakozó lakosságu községekben két, azonfelül minden 25,000 lakos után egy-egy esküdt választatik. Párisban és Lyonban e tekintetben is eltérő szabályozás van, a mint később reá jövünk.

Ott, hol a község valamelyik része (esetleg külön helység) és a községi székhely között a nagy távolság vagy természeti akadályok a közlekedést gátolják avagy időnkint lehetetlenné teszik, a község ilyen része számára az államtanácsból kiadott köztársasági elnöki rendelettel egy *rendkívüli esküdt* (*adjoint spécial*) választása engedélyezhető. Ennek feladata működése területén az anyakönyveket vezetni, a rendőri szabályrendeleteknek érvényt szerezni s általában a törvények közvetlen végrehajtását fogatosítani.

Ugy a polgármestert, mint az esküdtkeket a községi tanács saját tagjai sorából választja. Rendkívüli esküdtté, ha a tanácsosok között az illető vidékre való egyén nincs, vagy ha van is, de akadályozva van ezt a tiszteet teljesíteni, azon vidéknek bármely alkalmas lakosa megválasztható.

Nem választhatók polgármesterré vagy esküdtté: a pénzügyi hivatalnokok, adószedők, erdő, posta- és távirda-tisztek és közintézetek öreí; végül a tűzoltók. A polgármester mellé oly egyén, ki hozzá szolgálati viszonyban áll, esküdtté nem választható. Az oly polgármester vagy esküdt, kit a köztársaság elnöke elmozdított, egy év leforgása előtt sem polgármesterré, sem esküdtté meg nem választható.

A polgármester és az esküdték annyi időre választatnak, mint a községi tanács. Választás előtt, a mennyiben ez netalán nem a tanács megalakításakor történnék. a netalán üresedés-

ben levő tanácsosi helyek betöltése által a tanács teljessé egészítették ki. A választásra minden tanácstag három nappal előzőleg külön meghívatik. A választás csak akkor tartható meg, ha arra a tanácstagok felénél több megjelen, azonban, ha ez két összehívásra sem történik meg, a harmadik összehíváskor a megjelentek számára tekintet nélkül választanak. A választáshoz abszolút többség szükséges, ha azonban ez két szavazásra sem sikerül, a harmadik szavazáskor egyszerű többség is elégséges.

Legelőbb a polgármester választatik meg. Ezen idő alatt a legidősebb tanácstag elnököl. A megválasztott polgármester helyét rögtön elfoglalja és az esküdtválasztás már az ő elnökölete alatt megy végbe. Az esküdtek rangsorozatára nézve a megválasztás időpontja a döntő.

A választás eredménye a választást követő 24 órán belül a községházán kifüggesztetik: egyidejűleg a járási főnökhöz (sous préfet) jelentés tételik.

A választás ellen minden tanácstag és minden községi választó a kifüggesztéstől számított öt nap alatt, a megyefőnök a választási eljárásról felvett jegyzőkönyvnek vételétől számított tizenöt nap alatt felebbezhet a főnökségi tanácshoz (conseil de préfecture), melytől ismét felebbezhetni az államtanácsához. Ha a főnökségi tanács megsemmisíti a választást, a határozata ellen beadott felebbezés felfüggesztő hatálylyal bír s a megválasztottak az államtanács határozatáig helyükön maradnak.

A választás végérvényes megsemmisítése után tizenöt nappal megtartatik az új választás.

A polgármestert ép úgy, mint az esküdteket a megyefőnök jogosítva van egy, a belügyminiszter pedig három hóig terjedő időre felfüggesztetni, az elmozdítás joga pedig a község elnökét illeti. A felfüggesztés és az elmozdítás tisztán adminisztratív rendszabályok, melyeket a kormányzati hatóságok a nélkül alkalmaznak, hogy eljárásukkal szemben jogorvoslat igénybe vehető lenne.

3. A polgármester jogköre.

A polgármester feladatait a tételes törvények folyton szaporítják. Igen széles hatáskörű hivatal az. A mi községi bíránk egyáltalában ki nem állja az összehasonlítást a polgármesterrel. A bíró és a jegyző hatásköre együttvéve is jelentékenyen alsóbb rendű tevékenységi keretet adnak. Mert a maire jóval több a közigazgatás terén az egyszerű foganatosítónál, már pedig nálunk a községi előjáróság adminisztratív szerepe csak helylyel-közzel lépi túl ezt a hatáskört. A mairenek van bizonyos tartalmu egyenesen intéző hatásköre is, úgy hogy általában lehet mondani, miszerint a maire a mi járási tisztviselőnk feladatainak is végzi egy részét.

Egyébiránt a maire hatásköre a következőkben vázolható.

A polgármester hivatalánál fogva az a polgári tisztviselő, ki az anyakönyveket vezeti és aki előtt a házasságok köttnének (officier de l'état civil). Ezen minőségében a rendes bíróságok és a köztársasági ügyész felügyelete alá van helyezve.

A polgármesternek a *büntető rendészet* terén is (körülírva a büntető eljárásban) jelentékeny teendői vannak. Ide vág az a feladata is, hogy kihágási ügyekben, a hol nincs vagy akadályozva van a rendőrbiztos, a vádat képviseli, teendőit illetőleg a köztársasági ügyésznek és a büntető bíróságoknak van alárendelve.

Igazi széles hatásköre a polgármesternek az *adminisztráció* terén van. Az ez irányban neki adott jelentékeny tevékenységi kör betöltésére már maga helyzete is hivatottá teszi, ismeri községét, annak viszonyait, a községi lakosok közül való, tehát már személye szerint is alkalmas a törvények végrehajtására, az életbe átvitelére.

Adminisztratív szempontból tekintve kettős szerepe van a polgármesternek. Egyfelől mint községi előjárónak ez állásából folyó közvetlen (községi) teendői vannak, mint pl. végrehajtása a tanács határozatainak, képviselete a községnek stb., másfelől közigazgatási tisztviselő és képviselője a községben a központi állami hatalomnak, e minőségében alárendelve a fel-

sőbb közigazgatási tisztviselőknek, a járási és megyefőnöknek. Közigazgatási tisztviselői hatásköre mintegy a központi hatalomról van reá átruházva, bárha hatóságát közvetlenül a községtől nyeri (választására az államhatalom semminemű befolyást nem vesz), már állása, feladatköre olyan, hogy vagy a kormány intenczióinak megfelelőleg kell eljárnia vagy lemondania.

Mint közigazgatási tisztviselőnek feladata a törvények és szabályrendeletek kellő *kihirdetéséről* gondoskodni. Feladata továbbá általában *végrehajtani az egyes törvényeket*. E tekintetben a törvények egész serege ró rá közigazgatási feladatokat. A sorozásnál, katonai elszállásolásnál, lovak, szekerek összeírásánál, a kisajátítások körül, egyenes és fogyasztási adóügyekben, vízügyekben, ragályok esetében, az elmebetegügy, kisdédóvás, kártékony állatok irtása körül és egyéb közigazgatási teendők nagy sorában van jelentékeny szerepe.

A mennyiben a polgármester a ráruházott közigazgatási teendők valamelyikét nem teljesitené, a megyefőnök előzetes figyelmeztetés (*mise en demeure*) után vagy maga jár el a kérdéses ügyben vagy annak elintézésére mást, a járási főnököt vagy a főnökségi tanács egy tagját küldi ki. Ezen kiküldetés folytán felmerülő költségek mint kötelező kiadások a község terhét képezik.

A *közigazgatási vitás ügyekben* is van hatásköre a polgármesternek. Így eljár a fogyasztási adóüzem és az adókötelesek között a kis mértékben elárusított italok ára tekintetében felmerülő vitákban, a csapatjuk nélkül átvonuló tisztek részére kiszolgáltatandó lakás után járó kártalanítás körül felmerülő vitás kérdésekben, munkakönyveknek a munkások részére kiszolgáltatása tárgyában, ez utóbbi esetben csak a mennyiben a községben nincs békeltető bizottság (*conseil de prud'hommes*).

A polgármester intézi a községi rendőrségi és mezeti rendőrségi teendőket és végrehajtja az e körben hozzá intézett felsőbb hatósági rendeleteket.

A *községi rendészet* (*police municipale*) tárgyait a francia jog részletesen körülírja. E szerint a községi rendészet általában mindazon rendszabályok foglalatja, melyek a községben

a csend, rend, nyugalom és biztonság fentartására szükségsek. A mindennapi élet ezer apró viszonya tartozik a községi rendészet szabályozási és eljárási körébe. Ide tartoznak exemplificative: az utcákon, tereken a biztonság és kényelem fentartása, tekát a tisztaságról, világításról, akadályok elhárításáról, leomlással fenyegető épületek lebontásáról vagy kijavításáról, káros és a légkört fertőztető anyagok eldobásának megakadályozásáról stb. való gondoskodás, a veszélyes csődületek, a nyugalmat zavaró főleg éjjeli csendháborítások távol tartása, sokadalmas helyeken (templom, vásár, piac, mulatság, játék stb.) a jó rend fentartása, ügyelet a temetkezések rendes menetére és a tisztességnak a temetőkben fentartására, az élelmi szerek egészséges mivoltára, a súlylyal és mértékkel való visszaélés meggátlására, megfelelő segélynyújtás elemi csapások esetében, intézkedés ragályok idejében (a felsőbb hatóságok közbejöttével), távoltartása az elmebetegektől eredhető veszélyeknek, kártékony állatok rongálásainak stb.

A községi rendőrség terén a polgármester teljes jogkörrel jár el, egészen függetlenül a községi tanácstól és a felettes hatóságtól, bár ez utóbbinak felügyelete alatt. A *szabályrendelet kibocsátási jog* (règlement de police municipale) is az ő jogkörébe tartozik. A községi rendőrségi szabályrendeletnek a törvények és a felsőbb, akár a köztársasági elnöktől, akár a megyefőnöktől eredő szabályrendeleteket, továbbá az egyéni szabadságot és a tulajdont sérteni nem szabad. Rendőri kihágások tárgyalása alkalmával a rendőrbíró ítél a szabályrendelet törvényessége kérdésében is és a mennyiben azt törvénytelennek találja, attól az alkalmazást megtagadja.

A községi rendőrségi szabályrendeletek vagy állandóak, vagy bizonyos időre szólók. Minden esetben írásba kell azokat foglalni és a járási főnöknek, a járási székhelyközségekben a megyefőnöknek bemutatni. Az állandó időre szóló szabályrendeletek csak a bemutatástól számított egy hónap múlva hajthatók végre, kivételesen azonban a megyefőnök engedélyezheti a rögtöni életbeléptetést is, az időleges szabályrendeletek pedig késedelem nélkül életbeléptethetők. Azonban a

törvényes kötelező erő mindenkor csak a polgármester által bizonyított szabályszerű kihirdetés megtörténte után áll be.

A megyefőnök jogosult megsemmisíteni a szabályrendeletet (de azt meg nem változtathatja), ha az törvényt vagy rendeletet sért; czélszerűségi tekintetekből pedig szabadságában áll annak hatályát bizonyos időre felfüggeszteni. A megyefőnök vonatkozó határozata ellen felebbezni lehet az államtanácshoz; erre jogosult mindenki, kinek a szabályrendelet kárával járhat. Az államtanács merőben csak törvényességi szempontból bírálhatja el a szabályrendeletet, czélszerűségi tekintetekre ki nem terjeszkedhetik.

A községi rendőrség körébe tartozó rendszabályokat, ha azok az egész megyére vagy a községek nagyobb körére hatnak ki, a mennyiben az egyes községi hatóságok megfelelőleg nem intézkedtek, a megyefőnök is jogosítva van megalkotni: egyes községekre ily rendszabályt csak azon esetben bocsáthat ki a megyefőnök, ha a polgármester a hozzá intézett figyelmeztetés daczára sem intézkedett. A megyefőnök direkt intézkedésének azonban mindig szükséges előfeltétele a rendszabálynak általános jellege, nagyobb körre való kihatása.

Kiterjed a községi rendészet a vallási szertartások, körmenetek, harangok, temetők kérdésére is. Külső vallási szertartások városokban csak azon esetben vannak megengedve, ha ott helyben nincs más vallásfelekezetnek temploma; egyéb községekben meg vannak engedve a külső vallási szertartások és körmenetek, de a polgármester szabályozási jogának alávetve.

Közszempontból pl. betilthatja a polgármester a körmenetet, avagy arra határozott órát tűzhet ki, a közlekedést szabályozhatja stb. Noha a harangok első sorban a vallási érdekek szolgálatára vannak rendelve, veszély esetére a polgári hatóság által is igénybe vehetők. Az igénybevételt a püspök és a megyefőnök közösen szabályozzák. A temetőrendészet egészen a polgármester hatáskörébe tartozik. Felügyel a temető biztonságára és arra, hogy a holtak tisztelete meg ne sértessék, szabályozhatja az alamizsnagyűjtést, a gyászbeszédek, sírfeliratok kérdését stb.

A *községi rendőrségi személyzet* áll egy vagy több rendőr-

biztosból, azon felül az őrszemélyzetből: felügyelők, őrzetők, ügynökök. A rendőrbiztosok a központi hatalomtól függnék, az nevezi ki és bocsátja el őket; közegei egyszersmind az államrendészetnek és bírósági rendészetnek is. Egyébként a személyzet szervezetét a községi tanács szabályozza, 40,000 lakosnál többel bíró városokban azonban a szervezet meghatározása a községi tanács véleménye alapján a köztársasági elnök rendelete által történik. Ennek a személyzetnek kinevezése a járási, illetőleg a megyefőnök jóváhagyása mellett a polgármestert illeti. A polgármester fel is függesztheti őket, de elmozdításra csak a megyefőnök jogosult.

Az *életmi szerek rendészete* is a polgármester feladata, a ki e tekintetben jogositva van a kenyér és hus árát megszabni.

A *mezőrendőrség* kezelése is a polgármester teendői közé tartozik. E szempontból általában jogosult mindazt tenni, a mi a vidék biztonsága és nyugalma szempontjából szükséges. Az aratás, víz lefolyás, utelzárás, kártékony vadak pusztítása, ragályos betegségekkel szemben való eljárás, phylloxera-vész tárgyában és sok más kérdésben részben hatósági hatalommal jár el, részben a felsőbb hatósághoz tesz jelentéseket és annak utasítását kéri ki. A mezei rendőrség ellátására minden község egy vagy több mezei rendőrrel (*garde champêtre*) rendelkezik. Kinevezi ezeket a polgármester, megerősíti a járási, illetőleg a megyefőnök; a polgármester legfeljebb egy hó tartamára felfüggesztheti őket, elbocsátani azonban csak a megyefőnök jogosult. Esküt a törvényszék előtt tesznek. Feladatuk a gondjukra bízott területen nemcsak a mezei rendőri, hanem minden egyéb kihágásokat is felfedezni.

A polgármester hatásköre kiterjed a *községi ut- és utcarendészetre* is. Kövezés, világítás, vízlefoyas kérdései, építési engedélyek adása, állomás és lerakodó helyek engedélyezése képezik fő feladatait.

Különösen fontos a polgármesternek mint a község autonóm rendelkezései végrehajtójának és a község mint erkölcsi személy törvényes képviselőjének szerepe. A községi vagyon fölöl való rendelkezés a községi tanácsot illeti; a tanács határozatait a polgármester hajtja végre. Különben ő kezeli a község

vagyonát, ellenőrzi a bevételek befolyását, utalványoz, vezeti a községi munkálatokat, megtartja két tanácstag közreműködésével az árveréseket. Aláírja a község nevében a szerződéseket, perbe áll, egyezkedik a község nevében. Kinevezi a községi hivatalnokokat, kivéve azokat, a kikre nézve a törvények máskép rendelkeznek (pl. az adószedő, fogyasztási adófőnök). A hivatalnokok a járási főnök által való megerősítés után a polgármester kezébe teszik le az esküt. A polgármester felfüggeszti, elbocsátja a hivatalnokokat, a meghatározott kivételekkel.

4. Az aktív községi választói jog.

A község autonom életének főszerve a *községi tanács* (conseil municipal), melynek tagjait a községi választók választják. A községi tanács, mely megfelel nálunk a képviselő-testületnek, az általános szavazatjog alapján, közvetlenül választatik.

Választó: minden 21 éves francia állampolgár, a kivel szemben kizárási ok fenn nem forog. A kizárási okok állandóak vagy időlegesek. Állandóan ki vannak zárva azok, a kik bírói ítélettel polgári és politikai jogaiktól felfüggesztve, vagy a szavazati és választási jog gyakorlatától eltiltva avagy bizonyos, szorosan körülírt, főleg nyereségvágyból származó bűncselekmény miatt elítélve lettek. Időlegesen (5 évre) nem vehetők fel a községi választók lajstromába azok, a kik bizonyos hatósági közegekkel szemben, továbbá a gyülekezési törvény ellen csekélyebb súlyú vétséget követtek el.

Hogy a szavazásban a választó tényleges részt vehessen, szükséges valamely választói lajstromba felvéve lennie. Felvételnek a községi választók lajstromába: azon választók, a kik a községben állandó lakhelylyel (domicile réel) birnak avagy legalább hat hónap óta ott laknak, továbbá azok, a kik a négy egyenes adót fizetők, avagy a természetbeli szolgáltatásokat teljesítők lajstromába fel vannak véve és a kik azon esetben, ha nem laknak a községben, kijelentik, hogy

ott akarják gyakorolni választói jogukat, végül, a kik mint elismert vallásfelekezetek lelkészei vagy közhivatalnokok a községben kötelező székhellyel bírnak.

A községi és politikai választások között különbség nincs. Franciaországban a választói jog egységes s csak egyféle választói lajstrom van minden községben.

A *választók lajstromának összeállítását* évről évre január elején teljesíti a községben a polgármesterből, egy adminisztratív közegből és a községi tanács egy küldöttjéből összeállított bizottság. Az adminisztratív közegzet a megyefőnök nevezi ki azon helybeli tisztviselők közül, a kik a község viszonyait már hivataluknál fogva jól ismerik. A községi tanács akár egy tanácstagot, akár egy választót küldhet ki. A bizottság egyes választók beírását avagy azok törlését hivatalból eszközli. Az összeállított lajstrom legkésőbb január 15-én a községházán közszemlére tétetik ki és falragaszok által egyben hirdettetik, hogy a lajstrom ellen 15 nap alatt lehet felszólalni. Az a választó, a ki a lajstromból kitöröltetett, vagy a kinek a lajstromba bevétele ellen felszólamlás adatott be, erről külön értesítést kap a polgármester útján. A lajstrom egy másolata egyuttal beküldetik a megyefőnöknek is, a ki a vételtől számított két nap alatt jogositva van a bizottság munkálatát a főnökségi tanács elé terjeszteni, a mely, ha a bizottság eljárása külső, alaki szabálytalanságokban szenved, a munkálatot 3 napon belül megsemmisítheti s új munkálat készítését rendelheti el, a minek haladéktalanul meg is kell történni.

Felszólamlási joga van minden polgárnak, a ki a lajstromba nem vétetett fel, a maga érdekében, továbbá minden a lajstromba felvett választónak bárkinek a lajstromba történt felvétele vagy onnan való kihagyása miatt. A felszólamlásra formáság semmi nincs előírva, lehet azt írásban vagy szóval tenni.

A felszólamlásokat a *községi felülvizsgáló bizottság* (commission municipale de révision) intézi el, a mely az összeíró küldöttség tagjain kívül a községi tanács meg két kiküldöttjéből áll s a polgármester elnöklete alatt abszolút szótöbbséggel hozza határozatait. A felülvizsgáló bizottság február 10-ig

befejezi működését. Határozatai ellen azok részéről, kiknek a határozat kézbesítettett, a kézbesítéstől számított öt, mások — a megyefőnök és minden választó — részéről a kihirde-téstől számított husz nap alatt a *békebiróhoz* (juge de paix) van felebbezésnek helye. A békebiró contradictorius formák mellett tárgyalást tart, előtte minden bizonyíték korlátlan szabadsággal felhasználható, költség nincs. A ki meg nem jelenik, — megjegyzendő azonban, hogy az a meg nem jelent fél, kinek ügyét egy harmadik egyén elvállalja, megjelentnek tekintetik, — az már ezen okból elutasittatik.

A békebiró határozata az érdekeltek által csak semmiségi panaszszal támadható meg a *semmitőszék* (cour de cassation) előtt. A semmitőszék vagy elutasítja a panaszt, vagy megsemmisíti a békebiró határozatát s az ügyet egy más békebiróhoz utalja. Márczius 31-én a lajstrom, tekintet nélkül a semmitőszék előtt esetleg még folyamatban levő eljárásokra, végleg megállapittatik és a polgármesteri hivatalban őriztetik, hol azt mindenki megtekintheti és le is másolhatja. A végleg megállapított lajstrom másodpéldánya a megyefőnöki levéltárba helyeztetik. Ez a lajstrom a következő év márczius hó 31-éig föltétlenül irányadó. Azonban a polgármesternek kötelessége azok neveit időközben is kitörölni, a kik meghaltak avagy a lajstrom végleges megállapítása után hozott békebirói ítélet folytán a tanács tagjai lenni megszűntek. Választáskor a választók összegyülekezése előtt öt nappal a polgármester ezen időközi változásokat köztn-domásra hozni köteles.

5. A passív községi választói jog.

A községi tanács tagjává megválasztható minden 25 éves választó, a ki a községben lakik vagy adózik (feltéve, hogy az egyenes adózók lajstromába fel van véve vagy igazolja, hogy a választás évének január 1-én oda felvéve kellett volna lennie, ha a törvényben meghatározott kizárási okok alá nem esik. A községben nem lakó tanácstagok száma az összes tanácstagok negyed részénél nagyobb nem lehet.

Nem választhatók tanácsosokká: a szárazföldi és tengeri haderő tetteleges állományu katonái és katonai hivatalnokai; nem lehetnek továbbá tanácsosok: a választói jogtól megfosztott egyének, a gondnokság alá helyezett, községi tanácsi határozattal a községi terhek alól felmentett avagy a jótékonyági közintézetek által segélyezett egyének, végül a személyes szolgálatokat teljesítő cselédek. Nem választhatók hivatali hatóságuk területén: a megyefőnök, megyei főtitkárok (*secrétaire général*), főnökségi tanácsosok (*conseiller de préfecture*), járási főnök; a rendőr biztosok és ügynökök; az első folyamodásu és fellebbviteli bíróságok tagjai, a békebírák, a községi választók, a nyilvános tanítók, a megyei főnökség és járási főnökség hivatalnokai, a hid- és utépítő mérnökök és utbiztosok, a törvényesen elismert felekezetek lelkészei, a község fizetett közegei. Ötszáz lakosnál kevesebbet számláló községekben a fel- és lemenők, a testvérek és a hasonló közelségű sógorságban levők egyszerre nem lehetnek községi tanácsosok. Összeütközés esetén a választás elsőbbsége, másod sorban a nyert szavazatok száma, mindezek egyenlősége esetében végső sorban a kor határoz, azaz az előbb megválasztott, a több szavazatot nyert illetőleg az idősebb tartja meg a mandátumot.

Senki sem lehet több községben tanácsos. A ki több helyt választatott meg, annak záros határidőhöz kötött optionalis joga van; ha ennek érvényesítése elmulasztatik, az a vélelem nyer alkalmazást, hogy az illető azon községben kíván tanácsos lenni, melynek kevesebb a választója.

Egyáltalában összeférhetlen a községi tanácsosság a megyefőnöki, járási főnöki, megyei főtitkári, rendőrbiztosi és ügynöki állásokkal. Az ily állást elfoglaló egyén, ha hivatali rayonján kívül községi tanácsossá választatik, optionalis joggal bír, a mennyiben azonban ezt a jogát nem gyakorolja, az vélelmeztetik, hogy hivatalát választotta.

Ha a községi tanácsossá megválasztás után következik be a tanácsosságot kizáró akadály avagy az összeférhetlenség, az illető tanácsost a megyefőnök lemondottnak nyilvánítja, fenmaradván a jogorvoslat utja a főnökségi tanácschoz és onnan az államtanácschoz.

6. A községi tanács.

A községi tanács tagjainak számát a népesség szabályozza a következőképen:

Község, melynek lakossága 500-at nem mul felül, választ 10 tanácsost.

Ha a lélekszám 500 és 1001 közt váltakozik, a községi tanácsosok száma 12.

1501—	2500 lakosság	szám mellett	16,
2501—	3500	“ “ “	21,
3501—	10,000	“ “ “	23,
10,001—	30,000	“ “ “	27,
30,001—	40,000	“ “ “	30,
40,001—	50,000	“ “ “	32,
50,001—	60,000	“ “ “	34,

60,000 lakoson felül --- --- --- 36 a tanácsosok száma, kivételt képeznek Páris és Lyon: annak tanácsa 80, emezé 94 tagból áll.

A községi tanácsosok szavazatlapok által általában a község egész területére választatnak. Kivételes esetekben választó kerületenkint (section électorale) történik a választás. Ennek azonban csak két esetben van helye: először oly községekben, melyek földrajzilag különálló, önmagukban azonban egybefüggő egészet képező területekből (helységekből) alkotvák össze, a midőn is az ily területek külön választó kerületekké is tehetők. Az ily külön választó kerületek mindegyike legalább két tanácsost választ. A tanácsosok számának a kerületek között való megosztásánál pedig nem a lélekszám, hanem a választók száma az irányadó. A másik eset a népes városoké. Tizezernél több lakossal bíró községek összefüggő területekben választó kerületekre oszthatók, ugy azonban hogy egy-egy választó kerületre legalább négy tanácsos jusson. A választó kerületekre osztás kérdésében a megyefőnöknek a megyei tanács (conseil général) valamely tagjának, a községi tanácsnak avagy valamely választónak kérésére, melyet legkésőbb az áprilisi megyegyülésre kell előterjeszteni, a megyei

tanács határoz az augustusi gyűlésben. Ezt megelőzőleg a megyefőnök a községben tárgyalás tart s ugy a kérelem, mint a tárgyalás anyaga fölött a községi tanács véleményét is beszerzi. A megyegyűlés határozata az érdekeltek részéről jogorvoslattal meg nem támadható; a konkrét választások ellen intézett fellebbezésekben azonban a kerületre osztás szabálytalansága is képezheti a jogorvoslat igénybevételének okát. A megyefőnök azonban oly megyei tanácsi határozatnak megsemmisítését, mely törvény ellenére engedélyezi külön kerületnek létezését, a köztársági elnöknek az államtanácsból kiadott rendelete (décret) útján kieszközölheti.

A választó kerületekre osztás iránt hozott határozat alapján a beosztást feltüntető térkép a megyei főnökségénél és a község házán közszemlére tétetik ki s róla minden választó másolatot vehet.

Az egyes választó kerületekre a választói létszám alapján jutó tanácstag számot a megyefőnök állapítja meg.

A megyefőnök adminisztratív rendszabályként indokolt rendelettel egy hónapnál tovább nem terjedhető időre *felfüggesztheti* a községi tanács működését.

Felosztatni a községi tanácsot csupán a köztársaság elnöke jogosult. A felosztatási rendelet a minisztertanácsból adatik ki és a hivatalos lapban közzététetik. A községi tanács felosztatása esetében, valamint olyan előfordulható esetben is, ha a községi tanácsosok mind lemondanak, a köztársaság elnöke egy *időközi választmányt* (commission spéciale) nevez ki az ügyek időközi vitelére. A választmány a község népességéhez mérten 3—7 tagból áll. A választmány élére elnök és alelnök is neveztetik ki, a kik a polgármester teendőit végzik. A választmány működése csupán a rendes folyó teendők ellátására terjedhet ki; a választmány a község anyagi erejét a költségvetésben megszabott határokon túl igénybe nem veheti, költségvetést nem készíthet, számadásokat nem vizsgálhat.

Két hónapra a felosztatástól, illetőleg az utolsó lemondástól számítva, az új községi tanács megválasztandó. Ha a választás nem sikerül, az időközi választmány mindaddig folytatja működését, míg a tanács szabályszerűen meg nem alakul.

7. A községi tanács választása.

A községi tanácsok négy évről négy évre egészen újra alakulnak meg. Időközben a községi tanács egészen újból csak azon esetben alakulhat, ha a tanács feloszlattatott volna. A rendes négy évi periodus leteltekor még akkor is egészen újból választatik a községi tanács, ha esetleg a rendes időnél később alakulván meg, a községi tanácsosok a négy évet nem töltötték is ki.

A négy éven belül részleges időközi választásoknak a következő esetekben van helye: ha a községi tanács tagjainak száma három negyedére olvadt le, az általános választásokat megelőző hat hónapon belül azonban csak akkor, ha a tanácsosok száma felére olvadt le; ha egyes választások időközben megsemmisítették; polgármester- vagy esküdtválasztást megelőzőleg; végül a választó kerületekre osztott község oly választó kerületében, melyben az onnan való tanácsosok száma felére apadt. Ilyen alkalmakkor az üresedésben levő tanácsosi helyek betöltetnek. Részleges választásokat egyébiránt a most felsorolt kötelező eseteken kívül jogában áll a kormánynak mindannyiszor elrendelni, valahányszor a lemondott vagy elhalt tagok helyeinek betöltését célszerűnek és hasznosnak itéli.

Az általános választások az állam egész területén mindenkor szükségkép az illető év május havának első vasárnapján mennek végbe. A választókat megyefőnöki rendelet hívja össze, mely tizenöt nappal a választás előtt a községben kihirdettetik, a rendeletben a szavazás helye, nemkülönben annak kezdő és végső órája is meg van állapítva. A megyefőnök, ha a szavazás lefolyásának könnyítése szempontjából jónak látja, az illető község választóit több szavazatszedő küldöttséghez (bureau de vote) oszthatja be. Ebbeli rendeletét a választás előtt legalább tiz nappal köteles közhirrre tenni.

Választás előtt a jelöltek köriratai és programjai (circulaires et professions de foi) szabadon szétoszthatók, közhirrre

tehetők és kifüggeszthetők minden középületre, nevezetesen a szavazási helyiségekre is, kivéve az isteni tiszteletre szánt épületeket és a hatósági hirdetések számára fentartott helyeket. A szavazási lapok szétosztása is teljesen szabad, kivéve a hivatalos közegeket, kiknek ez tiltva van. A választás előestéjeig választógyülekezetek tartása is teljesen szabad, azon egyszerű feltétel mellett, hogy ezt legalább két órával előzőleg két polgár, kiknek legalább egyike a községben lakik, bejelentse.

Minden választó kap választási bárczát (*carte électorale*), melyen a hely is meg van jelölve, a hol szavazhat. Maga a bárcza azonban nem adja meg a szavavazási jogosultságot, az egyszerűen csak a választó személyazonosságának igazolására szolgál, a mi azonban kétség esetében külön bebizonyításra szorul.

A szavazatszedő küldöttségekben a polgármester, az esküdt és a tanácsosok sorrend szerint teljesítik az elnöklést. Az elnök mellett négy bizalmi férfi működik, nevezetesen az írni és olvasni tudó két legidősebb és két legifjabb választó. Az elnök és a bizalmi férfiak közös egyetértéssel jegyzőt (*titkárt, secrétaire*) alkalmaznak, a kinek *consultatif* szava van.

A választás folyamán felmerülő mindennemű vitás kérdést a szavazatszedő küldöttség indokolt végzéssel dönt el. A felszólamlások, valamint az azokra hozott végzések a jegyzőkönyvbe befoglaltatnak s az esetleg kifogásolt szavazatlapon melléje csatoltatnak. A választás alatt a választók lajstromának egy hiteles példánya a küldöttség asztalán folyton rendelkezésre áll.

Fegyverrel a választási helyiségben megjelenni tilos.

A választó gyülekezet a választáson kívül semmi egyebet sem végezhet.

A rend fentartása az elnök feladata.

Csak az szavazhat, a ki a választók lajstromába fel van véve, valamint azok is, a kik nincsenek ugyan felvéve, azonban felmutatják a békebíró határozatát, mely felvételüket rendeli el vagy a semmitő bírói határozatot, mely a törlésüket kimondó ítéletet hatályon kívül helyezi.

A szavazási lapok (bulletin) készen tartandók. A szavazási lapnak fehérnek kell lennie és rajta semmi külső ismeretjelnek lenni nem szabad. A szavazási lap összehajtva nyújtandó át az elnöknek, a ki azt a szavazatgyűjtő szekrénybe helyezi; egyidejűleg a bizalmi férfiak egyike a leszavazott egyén nevét a választói lajstromban megjelöli.

A szavazás lezárása után nyomban következik a szavazatok összeszámítása. Mindenek előtt a beadott szavazási lapok számláltatnak össze; ha ezen szám és a választók lajstromában leszavazottak gyanánt megjelöltek száma differál, az eltérés a jegyzőkönyvben kitüntetendő. Ha három száznál kevesebb az összes szavazók száma, az összeszámítást a szavazatszedő küldöttség maga végezheti, ellenesetben ezzel a szavazatszedő küldöttség a jelenlevő választók közül többeket biz meg.

Ha több egyén nevét tartalmazta a szavazási lap, mint amennyi a választandó, az utóbb írott nevek nem vétetnek tekintetbe. A színes szavazási lapok, valamint az olyanok, melyek valami külső megjelöléssel vannak ellátva, azon jelöltekre adottak gyanánt vétetnek számba, a kik a szavazatok abszolút többségét nyerték. Az olvashatlan, érthetetlen, valamint az olyan szavazási lapok, melyeken a szavazók magukat megnevezték, tekintetbe nem vétetnek. Mindezen kivételes elbánásban részesülő szavazási lapok pedig a hely színén megsemmisíttetnek.

A választási jegyzőkönyvet a jegyző készíti el és a szavazatszedő küldöttség tagjai aláírják. Egy másolati példány azonnal a megyefőnöknek mutattatik be. A polgármester pedig a jegyzőkönyv kivonatát a községházán kifüggesztetni tartozik.

Az első szavazásnál a szavazatok abszolút többsége és az kívánatik, hogy az összeírt választóknak legalább egy negyede leszavazott legyen. Ha ilykép a többség nem létesül, a következő vasárnapon új választás tartatik, melyen már az egyszerű többség is elégséges.

Minden aktív és passzív választó, valamint a megyefőnök a választás ellen a főnökségi tanácshoz fellebezhet. Amazokra a fellebezési határidő öt nap, a megyefőnökre nézve a választási jegyzőkönyv bemutatásától számított tizenöt nap. Az érdekeltek jegyzőkönyvre adhatják avagy írásban nyújthatják

be fellebbezésöket akár a polgármesternél, akár a járási, akár a megyefőnöknél.

A megyefőnök azon tanácsost, kinek választása fellebbezéssel megtámadtatott, szabályszerűen értesíti. Az értesítés vételétől számított öt nap alatt az illető védiratát (réponse) a polgármesternél, járási vagy megyefőnöknél benyújthatja avagy a személyes nyilatkozás iránt fejezheti ki kívánságát.

A főnökségi tanács eljárása gyors és egyszerű. Egy illetőleg két hónapi határidőhöz van kötve, mely ha tárgyalás vagy bizonyítási eljárás avagy valamely előzetes magánjogi kérdés tisztázása válik szükségessé, megfelelően hosszabb. Tárgyalásra a feltek tanuikkal együtt meghívhatnak, s ha meg nem jelennek, a felvett jegyzőkönyvet az irodában jogukban van megtekinteni.

A főnökségi tanács határozatát úgy a megyefőnök, mint az érdekelték bármelyike az államtanácsához fellebbezheti. Fellebbezési határidő egyformán egy hónap. A fellebbezésről az érdekelt ellenfél a megyefőnök útján nyer tudomást s ettől számított tizenöt nap alatt védiratot nyújthat be. Az államtanács gyors eljárás mellett határoz, esetleg egész külön e célra alakult tanácsban (section temporaire), költség és ügyvédi képviselő kényszere nélkül.

A megválasztott tanácsos, ha mindjárt a főnökségi tanács a választást megsemmisítette volna is, mindaddig megtartja mandátumát, míg az államtanács végleg nem határoz.

8. A községi tanács ülései.

A községi tanácsnak vannak *rendes és rendkívüli ülésszakai* (sessions ordinaires et extraordinaires). Évenként négy rendes ülésszak tartatik február, május, augusztus és november hónapokban. Azon rendes ülésszak, melyben a költségvetés tárgyalatik, hat hétre terjedhet, a többiek tartama tizenöt nap, mely idő a járási főnök engedélyével meghosszabbítható.

Megyenként a megyefőnökök egységes napot határoznak meg a rendes ülésszakok megnyitására.

Rendes ülészakban a tanács minden hatáskörébe tartozó ügy felől tanácskozhatik, rendkívüli ülészakban azonban csupán azon tárgyak képezhetik a tanácskozás anyagát, melyek kedvéért az ülészak egybehivatott.

Rendkívüli ülészak tartatik a megyefőnök vagy járási főnök kívánságára, avagy a polgármester egybehívására. A polgármester a tanácstagok nagyobb részének indokolt kérelmére köteles a rendkívüli ülészakot egybehívni.

Meghívót azonkívül, hogy a község házában hirdetmény tétetik közzé, úgy a rendes, mint a rendkívüli ülészakokra legalább három nappal az összeülés előtt külön minden tanácstag kap a polgármester útján. Az ülések nyilvánosak, azonban az elnök vagy három tanácstag indítványára a tanács vita nélkül, felállás és ülve maradás által szótöbbséggel zárt ülés tartását mondhatja ki. Érvényes határozathozatalra a tanácstagok többségének jelenléte szükséges, azonban, ha kétszeri összehívás is eredménytelen maradt, harmadszor a megjelentek számára tekintet nélkül érvényesen lehet határozni. Megjegyzendő hogy a számbavételnél az oly tanácstag, a ki tanácskozás menetének akadályozása végett közvetlenül szavazás előtt távozik el, jelenlevő gyanánt tekintetik. Ekkép van gondoskodva Franciaországban a községi obstructió ellen.

Minden ülészak kezdetén a tanács egy vagy több jegyzőt, (titkárt, secrétaire) választ. Az elnöklés a polgármestert illeti, aki e minőségben a rend fentartása felett is örökdik, bárkit, a ki a rendet zavarja, kiutasíthat, sőt el is fogathat, büntett vagy vétség elkövetése esetén pedig jegyzőkönyvet vétet fel és azt a köztársasági ügyésznek haladéktalanul megküldi. Midőn a polgármester számadásai képezik a tanácskozás tárgyát, nem ő, hanem a tanács által külön e végből választott elnök elnököl.

A szavazás általában felállással és ülve maradással avagy kézfeltartással történik. A jelenlevő tanácstagok egy negyedének kérelmére a nyilvános névszerinti szavazás elrendelendő; ilyenkor a szavazók nevei és szavazatai jegyzőkönyvbe vétetnek. A jelenlevő tanácstagok egy harmadának kérelmére titkos szavazásnak van helye; a választások alkalmával min-

dig titkos szavazás van. Titkos szavazáskor egyenlőség esetén az elnöknek nincs, nyilvános szavazáskor azonban van döntő szavazata.

A tanács a maga kebeléből bizottságokat alakít, amelyeknek feladata a tanulmányozás, véleményezés, javaslattétel a plenum elé, minden hatósági jurisdictio nélkül. A bizottságok elnöke a polgármester, alelnököt magok választanak magoknak.

Amely tanácstag három ülészakra egymás után meg nem jelent, a megyefőnök által — előzetes meghallgatása után — lemondottnak nyilvánítható, fenmaradván fellebbezési joga a főnökségi tanácshoz.

A tanácsosságról való lemondás általában a járási főnök kezeibe történik. Bevégzetté a lemondás a megyefőnök által való elfogadás által válik. Ha a megyefőnök ezt nem teszi meg, a lemondás ajánlott levélben ismétélhető s ezen második lemondástól számított egy hónapra a lemondás külön elfogadás nélkül is érvényre emelkedik.

A községi tanács tanácskozásai a megyefőnök által lap-számoztatott és ellenjegyzelt jegyzőkönyvbe vétetnek; az egyes jegyzőkönyveket az összes jelen volt tagok aláírják. Az ülésekről vezetett jegyzőkönyvek kivonatát a polgármester a község ház ajtajára kifüggeszteti. A jegyzőkönyvek, tanácsi határozatok, községi költségvetések, számadások bármely községi lakos vagy adófizető által, bármikor megtekinthetők és mindenkinek joga van azokat saját felelősségére nyilvánosságra hozni.

9. A községi tanács jogköre.

A községi tanács jogköre kiterjed általában a község minden ügyére. Az idő folyamán a tanács hatásköre folyton szélesebbé tétellett, úgy hogy minden községi ügy elintézése lassankint reá ruháztatott s ezzel szemben az állam ellenőrzése szűkebbé vált ugyan, azonban ennek daczára hatályosabbá és gyorsabbá tétellett. Az állami ellenőrzés formáinak szűkítésében azonban mégis igen óvatosak a francziák, úgy

hogy ma is a községi tanács igazán dus hatáskörében úgy szólván minden lényegesb határozat igényli a felsőbb állami hatóság (rendesen a megyefőnök, kivételes esetekben a köztársaság elnöke) jóváhagyását.

Viszont szemben ezzel el kell ismerni, hogy azon körben, a melyben a községi tanács a felsőbb hatóság jóváhagyásához kötve nincs, nagy szabadsággal, mondhatni souverain módon jár el. Az ezen körben hozott határozatai kizárólag csak törvényességi szempontból képezhetik kifogás és megsemmisítés tárgyát, a czélszerűség szempontjából inappellabilisak azok.

Általában a községi tanács minden határozata a meghozataltól számított nyolcz napon belül a járási főnök után a megyefőnökhöz felterjesztendő. Ezen felterjesztéstől számított egy hónap leteltéig a határozatok végre nem hajthatók. Ezen egy hónap a czélból áll a megyefőnök rendelkezésére, hogy, a mennyiben a határozat jóváhagyást igényel, az iránt határozzon, a mennyiben pedig nem igényel jóváhagyást, megítélje, törvényesség szempontjából nem kell e azt kifogásolni? Ha a jóváhagyást nem igénylő határozatra 30 nap alatt észrevétel nem tétetik, az végrehajtvá válik.

A községi tanács szabálytalan határozatai vagy önmagukban semmisek (nullité de droit, nullité absolute) vagy megsemmisíthetők. Semmis az oly határozat, melyet a községi tanács hatáskörén kívül hozott vagy a mely törvénybe vagy rendeletbe ütközik. Megsemmisíthető (annulable) az oly határozat, melynek hozatalába érdekelt személyek folytak be. A semmisség is csak akkor válik jogilag létezővé, ha hatóságilag a megyefőnök által a főnökségi tanácsból kiadott indokolt rendelettel kimondatik. A semmisség (nullité) kimondása nincs határidőhöz kötve. Bármikor kimondható az hivatalból vagy panasz folytán. A megsemmisítés (annulation) azonban csak azon egy hónapi határidő alatt eszközölhető, mely a megyefőnöknek minden községi határozatra a végrehajthatóság megakadályozására rendelkezésére áll. A megsemmisítés iránti kérvény (demande en annulation), minden érdekelt és minden községi adófizető által a határozat kihirdetésétől számított 15

napon belül érvényesíthető. Ha ezen idő alatt nem emeltetik panasz, a megyefőnök még a rendelkezésre álló 30 nap letelte előtt kimondhatja a határozat végrehajtóságát. A megsemmisítés vagy semmissé nyilvánítás tárgyában hozott határozat ellen a községtanács és az érdekeltek az államtanácshoz folyamodhatnak.

Ha a jóváhagyást igénylő határozatra a megyefőnök a jóváhagyást 30 nap alatt meg nem adja avagy a jóváhagyást megtagadja, a község a belügyminiszterhez panaszt tehet. A megyefőnöknek jogában áll jóváhagyása alá tartozó, sürgős természetű határozatoknak végrehajtását a 30 nap letelte előtt is megengedni.

Mielőtt már most a községi tanácsnak főleg községi vagyonsági és háztartási ügyekben való terjedt hatásköre taglalására áttérnénk, érdekes megemlíteni, hogy a községi tanácsok sok, hatáskörükbe különben nem tartozó fontos ügyben az intéző állami hatóságokkal szemben *véleményadásra* vannak hivatva. Így különösen a községi tanács az összes a községben levő közjótékonysági, kulturális, vallási intézetek fontosabb ügyeiben (költségvetés, számadás perbe szállás, vagyonról rendelkezés, adomány elfogadás stb.) a mennyiben azok felsőbb jóváhagyást igényelnek, elhatározás előtt meghallgatandó. Egyébiránt a községi tanács mindannyiszor véleményez, valahányszor erre a felsőbb hatóságok által felszólíttatik.

Községet érdeklő ügyekben különben a község bármikor saját iniciatívájából is felszólalhat.

Ellenben legszigorubban, feloszlatás sőt a büntető törvény rendelkezései alkalmazásának terhe alatt tiltva van a községi tanácsoknak bárminemű *politikai nyilatkozatot* tenni, véleményt nyilvánítani. Ilyen lépéseik önmagukban semmisek.

10. A községi vagyon.

A községi vagyon felől való minden rendelkezés a tanács hatáskörébe tartozik, részben önállóan, részben a felettes állami hatóság jóváhagyásának fentartása mellett.

Ezen rendelkezési jogkör a következő.

A községi vagyon *bérbeadását* és a bérbeadás feltételeit a községi tanács határozza meg. Határozata a megyefőnöknek a főnökségi tanácsból adandó jóváhagyását csak akkor igényli, ha a bérbeadás időtartama 18 évnél hosszabb. A bérbeadás rendes módja a nyilvános árverés, melyet a község nevében a polgármester két községi tanácsos és a községi pénzszedő segédlete mellett vezet. Kivételesen a szabad kézből való bérbeadás is helyt foglalhat. A jóváhagyott feltételek alapján történt bérbeadás a megyefőnök külön jóváhagyását már nem igényli. A bérleti szerződésekből felmerülő vitás kérdések a rendes bíróságok elé tartoznak. Kivételkép a helyi fogyasztási adó bérbeadása, ásványviz források iránt kötött, továbbá piaczi és vásári bérleti szerződések clausuláinak magyarázata a főnökségi tanácsot illeti, azonban a bérbeadott jogok érvényesítése során a jogosult és az egyesek között felmerülő kérdések már magánjogi utra tartoznak.

Ingó vagyon darabokat a község rendszerint árverésen vásárol. Egyes ingóságoknak szabad egyezkedés útján vételére a polgármestert a tanács felhatalmazhatja, ha az illető tárgy 3000 frankon aluli értékű, egy tulajdonos tulajdonában van és különös feltételek megállapítása szükségeltetik.

Ingatlan vagyon vételét a tanács határozza el. Az ingatlan megbecslésére két szakértő küldetik ki, egyiket a megyefőnök, másikat az eladó fél jelöli ki. Szükség esetén külön helyszíni tárgyalás is tartatik. A megyefőnök jóváhagyása csak akkor igényeltetik, ha a vételre szükséges költség a folyó évre szóló költségvetésbe felvett hasonló természetű költségekkel együtt meghaladja a község rendes és rendkívüli forrásait, melyekből a község a kiadást külön felhatalmazás nélkül fedezhetné. A szerződést a község nevében a polgármester írja alá.

Ingatlanok adása vagy elcserélése iránt ugyancsak a községi tanács határoz. Határozata a megyefőnöknek a főnökségi tanácsból adott jóváhagyására szorul.

Építkezések, épület fentartási és javítási munkálatok elhatá-

rozása tárgyában kelt községi tanácsi határozatok jóváhagyást csak akkor igényelnek, ha a valóztatásukhoz szükséges fedezet csak rendkívüli felhatalmazás alapján szerezhető be. Ezen munkálatok biztosítása rendszerint nyilvános árverésen történik, kivételkép a házi kezelés, avagy a szabad egyezkedés alapján való kiadás is érvényesülhet. Ez utóbbi esetben mindig szükséges a jóváhagyás, és pedig oly községekben, melyek jövedelme a három millió frankot meghaladja, a köztársaság elnöke részéről.

Vagyontárgyak fölötti *egység*ek tárgyában hozott határozatok, a megyefőnök jóváhagyását igénylik.

Ha a község tulajdonát képező vagyontárgynak valamely speciális közczélra szolgáló *rendeltetés* adatik, ehhez felsőbb jóváhagyás szükséges; a rendeltetésben való változtatás ugyan ezen szabály alá esik. Az isteni tiszteletre szolgáló és a kaszárnya helyiségekül használt ingatlanok rendeltetésének megváltoztatása az illetékes miniszter előterjesztése és felelőssége mellett a köztársaság elnökének van fentartva.

Maga a községi tulajdon a községi lakosok közt általában fel nem osztható. Nincs azonban tiltva, hogy a község egyes vagyon tárgyainak *haszonélvezetében* részesítse a lakosokat, így pl. tüzi- és épületfát adjon nekik, ingyen legeltetésben részesítse őket stb. E tárgyban is a tanács határoz.

Ha több községnek *közös vagyona* van, annak felosztására a közös tulajdonos községek egyike sem kényszeríthető. Ha azonban a felosztás egyességi uton eszközölhető, az a községi tanácsok előzetes határozathozatalai és megfelelő tárgyalás tartása után adminisztratív uton vitetik keresztül, a megosztás az egyes községekben levő tüzhelyek száma arányában történik. A tüzhely konkrét fogalmát az érdekelt községekre nézve a bíróság határozza meg.

A mi két vagy több község közös birtokának kezelését vagy osztatlan jogának hasznosítását illeti, a közös tulajdonban érdekelt községek valamelyikének kérelmére a köztársaság elnöke a közös vagyon kezelésére egy külön bizottmány (commission syndicale) szervezését rendelheti el. Ezen bizottmányba mindegyik községi tanács saját tagjai közül a megye

főnök által meghatározott számu tagot választ, kik maguk közül választják elnökeiket. A bizottmány maga a közös vagyonnak csupán kezelésére van hivatva; a vagyon átlaga fölött való minden rendelkezés a községi tanácsok joga. A vagyonkezelés költségeit a bizottmány állapítja meg, azoknak az egyes községek között való megosztása a községi tanácsok közös egyetértő megállapodásának, ilyennek hiányában a megyefőnöknek van fentartva.

A mellett, hogy a községtanács a községi vagyon felett minden irányban rendelkezik, van bizonyos törvényesen meghatározott befolyása az egyes községi lakosoknak vagyon kezelésére is annyiban, a mennyiben az a *közös gazdálkodással* összefügg.

Igy a községekben sok helyen divott *szabad legeltetési* jogot (*droit de vaine pâture*) az 1889. évi július hó 9-iki törvény elvben eltörölte ugyan, megengedte azonban, hogy a törvény kihirdetését követő évben a szabad legeltetési jognak régi szokás alapján való fentartása egyes községek lakói részére továbbra is biztosítassék. E tárgyban a községi tanács határoz, határozatát a megyei tanács (*conseil général*) felülvizsgálja s ha helyben hagyja, akkor az végérvényes; eltérés esetében az államtanácsból kiadott államfői rendelet dönt.

A hol a közös legeltetés ekkép fentartatik, ott a községi tanács az egyes legeltetésre jogosultak arányrészét a megyefőnök jóváhagyása mellett megállapítja. Azokon kívül, kiknek a közös legeltetésnek alávetett területen birtokuk van avagy ott bérelnék, tehát legeltetésre jogosultak, minden nem birtokos és nem bérlő családfő is jogosult hat juhot és egy tehenet borjastól legeltetni. A közös legeltetés gyakorlásának módját a községtanács a megyefőnök jóváhagyása mellett részletesen szabályozza.

A *szüret* idejének meghatározása és egyáltalán a szüret szabályozása is a községi tanácsot illeti, a megyefőnök jóváhagyása mellett. Ez a rendezés azonban nem terjed ki a külön körülhatárolt szőlőkre.

Az *élelmiszer- piaczok és vásárook* tekintetében a községi tanács szabadon határoz, egyéb piaczok és vásárook tekintetében határozata a megyei tanács jóváhagyását igényli.

11. A községi költségvetés.

A községi költségvetés tükre az egész községi életnek, mert ennek alig van oly jelensége, mely anyagi oldallal is ne bírna s ennél fogva a költségvetésében ne szerepelne.

A községi költségvetést a tanács szavazza meg, végleg szabályozza, azaz megerősíti a megyefőnök, illetőleg a 3 millió franknál nagyobb jövedelmű városokban a belügyminiszter előterjesztése alapján a köztársaság elnöke.

A költségvetési előirányzatot a polgármester készíti el és terjeszti a tanács elé, mely azt a májusi ülésszakban tárgyalja. Ha a polgármester ezen feladatát elhanyagolja, a megyefőnök ezt mással végezteti. Ha január 1-ére bárminő oknál fogva a költségvetés megerősítve nem lenne, a megelőző költségvetés az irányadó mindaddig, míg az új költségvetés el nem készül.

A mennyiben évközben oly kiadások merülnének fel, melyek fedezetéről a költségvetésben gondoskodva nincs, pótköltségvetés (budget additionel) készíttetik. Ennek szükségét kikerülendő gyakran vétetik fel a költségvetésbe (budget primitif) az előre nem látható költségekre fedezet.

Oly költségvetéstől, melyben az összes rendes és fakultatív kiadások minden rendkívüli bevétel nélkül fedeztetnek, a megerősítés meg nem tagadható. Ellenkező esetben a megerősítésre hivatott hatóság a költségvetésen változásokat is tehet.

Általában, ha a község a törvény által kötelezők gyanánt megállapított kiadások valamelyikét költségvetésébe fel nem veszi, az illető kiadás hivatalból beállíttatik és annak fedezetére egyéb fedezet hiányában adó vettetik ki.

A költségvetés áll *rendes* és *rendkívüli* költségvetési részből, mindegyik külön bevételi és kiadási rovatból.

12. A rendes bevételek.

A község rendes bevételei a következők:

1. A községi *vagyonnak jövedelmei*, a mennyiben az nem áll természetben a lakosok szolgálatára. Ilyenek a birtokok haszonbére, a vadászati jog bére, a tőkék kamatai stb.

2. A községi vagyonból a lakosoknak természetben nyújtott haszonélvezeti illetmények után, minő pl. a fajzás, legeltetés, a lakosok által fizetett *díjak*. A díjakat, a mennyiben ilyeneket igénybe venni akar, a tanács állapítja meg a megyefőnök jóváhagyása mellett.

3. *A rendes és különleges pótdadók* (centimes ordinaires et spéciaux) jövedelme.

Az állami költségvetési törvényben minden évben bizonyos százalék erejéig pótdadóztatásra jogosittatik fel a község. Ezen pótdadók rendeltetése vagy általában szolgálni a községi költségek fedezésére vagy bizonyos speciális községi kiadásokra fordíthatni; é szerint neveztetnek rendes vagy különleges pótdadóknak. A rendes pótdadó maximuma 5% ; adó alapul szolgál a földadó (contribution foncière) és az ingóságok után fizetett állami adó (contribution mobilière). A különleges pótdadók a következők : 5% a viczinális, 3% a mezei dülő utak fentartására, a szükséges számú százalék a mezőőrök fizetésére, maximum 3% a szolgálatértelre behívott tartalékos katonák szűkölködő családjainak felsegélésére, 3% a községi jövedelmek beszedési költségeinek fedezésére. Ezek a speciális pótdadók a négy egyenes állami adó alapján vettetnek ki.

4. Némely állami adókból és az állam által szedett illetékekből a községeknek törvény szerint kijutó *hányad*. Így kapják a községek a szabadalmi adó 8%-át, a kocsi, ló- és öszvéradó huszad részét, minden vadászati engedély után 10 frankot.

5. A rendes helyi *fogyasztási adóból* (octroi), a francia község ezen bő jövedelmi forrásából befolyó jövedelem. A helyi fogyasztási adó kétféle: rendes és rendkívüli, a szerint, a mint a rendes vagy rendkívüli kiadások fedezetére szolgál.

6. Vásárokon, piaczkon, mészárszékekben, árucarnokban szedett *helypénz* (droit de place) jövedelme. A helypénz tariffát a községi tanács állapítja meg a megyefőnök jóváhagyásával.

7. A közutakon (ugy a helyi, mint a nagy közlekedési utakon), folyókon, patakokon, folyó partokon, valamint a közvagyon (domaine public général) vagy a községi vagyon (do-

maine communal) minden egyéb közhelyein állomáshelyek bérbeadásának joga a községet illetvén, az ebből befolyó jövedelem szintén a rendes bevételek közé tartozik. Az állomás helyek bérbeadása különféle czélok szempontjából történik, például árulerakás, fürdőépítés, ponton alkalmazás, mosóház létesítés stb. czéljából. A bérbeadási tariffát a községi tanács állapítja meg. A jóváhagyás általában a megyefőnököt illeti, a nagy közlekedési vonalokon (grande voirie) való álláshelyekre nézve azonban a bel- és közmunkaminiszterek előterjesztésére a köztársaság elnöke adja meg a jóváhagyást. A jóváhagyás megadásának feltételei: hogy bebizonyíttassék, miszerint az illető jövedelemforrásra a községnek szüksége van s hogy az ipar, közlekedés és hajózás érdekei nem sértenek.

Megjegyzendő, hogy a tenger partja kivételt képez, mert ott mindennemű hely bérbeadása az államnak van fentartva s az ebből befolyó jövedelem is az államkincstárba foly.

8. Hidvám, mérési, mértékHITELESÍTÉSI *díjak*, építkezési engedélyek után szedett *taksák*. A községi hidak, átereszek fentartása a község kötelessége, ezen költségei szempontjából jogosult vámot szedni. A község állíthat fel hiteles mérő hivatalokat (bureau public de pesage et de mesurage), melyekben a hiteles mérés és a mértékHITELESÍTÉS eszközöltetik. Ezen hivatal igénybevételéért díjakat szedhet. Hasonlóképp joga van a községnek díjakat szedni az építkezési engedély után is.

9. A *temetők* gondozása és fentartása egészen a községek feladata. Következésképp a községi rendes jövedelmek közé tartoznak a temetők terményhozadéka, a mi különben felette csekély értékét képvisel, de egyszersmind a sirhely engedélyekből befolyó tekintélyes jövedelem kétharmad része is, az egyharmad rész a községi szegényeket, avagy a községi jótékonyági intézeteket illetvén. A sirhely tariffát is megyefőnöki jóváhagyás mellett állapítja meg a tanács.

10. A szemét és iszapkotrási, gáz, különböző vízi *engedélyekből* (fürdők létesítése, ásványvízforrások kihasználása) és egyéb engedélyekből befolyó jövedelem.

11. A hatósági határozatok *másolatainak* kiadása után sze-

dett díjak. Az utca- és uttisztításért az érdekelt birtokosoktól szedett illetékek. A község javára eső kihágási pénzbüntetések. Végül különböző díjak és jogosultságokból beszedett jövedelem, melyek a községek részére biztosítvák, így az ebadóból, a kövezési és járdailletékekből stb. betolyó jövedelem meg annyi rendes bevételei a községnek.

A községek rendes bevételeinek magasságát illetőleg érdekes statisztikai adat az, hogy 1885. évben a franciaországi összes községek (a gyarmatok nélkül) összes rendes bevételei 1.019,060,390 frkot tettek ki, ebből pótdadóbevétel 172 millió 501,734 frank, helyi fogyasztási adóbevétel 283.585,389 frank.

A kötelező kiadások szempontjából szükséges pótdadó tárgyában hozott határozat mindenkor megyefőnöki jóváhagyást igényel. Ha a fakultatív kiadások szempontjából van szükség pótdóra, a jóváhagyás a köztársasági elnöknek az állam tanácsból kiadott rendelete által adatik meg.

13. Rendes kiadások.

Rendes kiadások alatt az évről évre visszatérő, állandó természetű költségek értetnek.

A rendes kiadások kétfélék: kötelezők és fakultatív kiadások.

A *kötelező kiadások* a községi társadalom lényeges, nélkülözhetlen kiadásai, melyeknek a költségvetésbe felvételét a felettes állami hatóság egyenesen elrendelheti.

A kötelező kiadások a következők:

1. *Községház* fentartására vagy ilyennek nem léteben a megfelelő bérhelyiség biztosítására szükséges költségek.

2. A *hivatali költségek* (fűtés, világítás, papiros, titkár fizetése, szolgaszemélyzet díjazása stb.), a levéltár rendbentartásának, a községek hivatalos lapja (journal officiel des communes) tartási költségei.

4. Az öt évről öt évre ismétlődő *népszámlálásnak*, továbbá a *községi választásoknak* és az ilyenkor használt szavazási lapok előállításának költségei.

4. A *polgári állapot nyilvántartásával* járó költségek, az u. n. családkönyvek (livres de famille) kiállítási költségei és a polgári állapot felől tíz évenként szerkesztetni szokott nyilvántartási táblázatból a községnek jutó másolati példány költségei. A házasságok részére egybekelésükkor kiállítatik a családkönyv, melybe a házasság tartama alatt előforduló, a családi állapotra kiható fájdalmas vagy örömdetes események hivatalosan bejegyeztetnek. Tíz évenként ezekből az illetékes törvényszék jegyzője a születések, házasságok, elválások és halálesetek külön-külön jegyzékét állítja egybe, melyből egy másolati példányt a község is kap.

5. A *községi pénzszedő* (receveur municipal) és a helyi *fogyasztási hivatali főnök* (préposé en chef de l'octroi) fizetése, valamint a községi jövedelmek beszédésével egybekötött költségek. Fogyasztási hivatali főnöki állás oly községekben rendszerezett, melyben a helyi fogyasztási adóból befolyó jövedelem 20 000 frankot meghalad.

6. A községi és mezei *rendőrség* személyzetének fizetése és egyéb költségei.

7. A község terhére eső *nyugdíjak*. A község általában csak kivételesen van kötelezve nyugdíjat adni. Nevezetesen igénynyel bírnak erre azon községi tűzoltók, kik szolgálatuk teljesítése folytán lettek munkaképtelenné, illetőleg ezek özvegyei és árvái, ha a tűzoltó szolgálata teljesítése közben vesztette el életét. A nyugdíjat, ha az eset tűzvész alkalmával történt, az a község fizeti, melyben a tűz volt, egyéb esetekben az, a melyhez tartozik az illető tűzoltótétel.

Különben jogában áll a községnek a községi hivatalnokok számára nyugdíj intézetet alkotni. Ebbeli szabályzata az államtanács jóváhagyása alá tartozik. Végül, ha nincs is rendszeres nyugdíjintézet, kivételes esetekben a község szavazhat meg nyugdíjat.

A megszavazott nyugdíj összegeket véglegesen a megyefőnök állapítja meg.

8. Cantonalis székhelyt képező község a *békebiróság* helyiségének és a bebutorozásnak költségeit is köteles felvenni rendes kiadásai közé.

9. A *népoktatás* költségei az állam és a községek közt oszlanak meg. A községek terhe főleg a helyiség szolgáltatása körül mozgó, szerződésileg szabályozott kötelezettségek.

10. Viseli a község azon költséget, melyet az *elhagyott gyermekek* és a vagyontalan *elmebetegek* segélyezésére és el-tartására szükséges összegből az illető községre eső rész gya-nánt a megyei tanács megállapít.

11. A plébánosnak és általában az államilag dotált fele-kezeti *lelkészeknek* azon esetben, ha nincs részükre biztosított lakóház, s ha lakást vagy annak megfelelő kárpótlást a felsőbb egyházi hatóság az egyházi vagyon elégtelensége folytán nyui-tani nem képes, a község tartozik *lakpénzt* adni. Hasonló fel-tételek mellett köteles csak a község az isteni tiszteletre szolgáló épületek javítási költségeit viselni. Egyéb községi *közpületek javítási költségeit* kizárólag a község viseli. A kaszárnyákra nézve azonban a javítási munkálatok költségei tekintetében a kincstár és az illető város között fennálló szerződés határoz. A községeknek átengedett laktanya épületek fentartási költ-ségei fejében, a község a katonai kincstárnak helyi fogyasztási adó jövedelméből részt fizet, a mi legér yenkint 7, lovan-kint 3 frankot még nem haladhat.

12. A *temetők* már egész Franciaország területén kizáró-lagos községi tulajdont képezvén, azok létesítésének, fentartá-sának, áthelyezésének költségeit is a községek viselik.

13. A *viczindlis utak* fentartási költségeinek a községre eső része. Az *utcza rendezés* költségei.

14. A békéltető bizottság (conseil de prud'hommes) mű-ködésével járó költségek.

15. A községi vagyonra kivetett *adók* és járulékok.

16. A községi *adósságok* törlesztésére szükséges összegek. A kormánynak különösen szabad keze van a községeket bíróilag megítélt adósságaik fizetésére rászorítani. E célból az évi költségvetési törvény 20% erejéig rendkívüli pótdóz-tatási jogot adhat.

17. A polgármesternek a megyei főnök rendeletei végre-hajtásától vonakodása esetében a megyefőnök által másnak adott megbizatással járó költségek szintén a község terhére

esnek, mert noha a polgármester funkciója csupán tiszteletbeli, a polgármester ellenszegülése esetén kiküldött helyettesnek kész kiadásai és egyéb szükségletei megtérítésére jogos igénye van.

18. A rendes kiadások közé tartozik végül minden oly költség, melynek viselésére törvény kötelezi a községet. Ilyenek például a kataszteri felvételek költségei, az esküdszék helyiségének biztosításával járó költségek stb.

A rendes kiadások keretében a kötelező kiadásokon kívül még sok és igen fontos ugynevezett *fakultatív kiadásai* is vannak a községnek. Ezek jellemzése abban kulminál, hogy ezek viselésére kötelezni a községet nem lehet.

Ilyen természetű fontosabb kiadások pl. a kövezési, világítási költségek, sétahelyek, kertek, színházak fentartására kórházak és tanintézetek segélyezésére, szegények orvosainak, jótékony intézeteknek támogatására, alapítványok létesítésére szolgáló, a községi ingatlanok nagyobbitására, beruházásra stb. fordított költségek

14. Rendkívüli bevételek és kiadások.

A *rendkívüli kiadások* előre meghatározhatók nem lévén, azok elvileg nem is csoportosíthatók. Általában rendkívüli kiadások az oly szükségletek, melyeknek nincs időszakonként rendszeresen visszatérő tartamos jellegök.

Az ilyen kiadások fedezésére fordíttatnak a *rendkívüli bevételek*, melyek a következőkben sorolhatók fel:

1. A *rendkívüli pótdadók* (centimes extraordinaires). A megyei tanács évről-évre meghatározza maximális százalékát a rendkívüli pótdónak, melyet a községek kivetni jogosultak.

Ha a község ezen maximumon belül 5% erejéig vet ki rendkívüli pótdadót, valamint akkor is, ha kölcsönt vesz fel, mely az 5%-ot meg nem haladó rendkívüli pótdadóból avagy a rendes jövedelmekből 30 éven belül fedeztetik, határozata jóváhagyást nem igényel. Ugyanily souverain módon határoz a község kizárólag a viczinális utak céljaira szolgáló 3%,

valamint a mezeti utak céljaira szolgáló másik 3°/_o rendkívüli pótdadó igénybevétele iránt. Ha a rendkívüli pótdadónak az imént érintett 5%-on felül, de a megyei tanács által meghatározott maximumon alul való igénybevétele céloztatik 5 évnél hosszabb, de 30 évnél rövidebb időre, valamint ha a község oly kölcsönt óhajt felvenni, melyet rendkívüli pótdadóból az éppen most jelzett módon, avagy 30 éven belül más rendkívüli jövedelemforrásokból (pl. rendkívüli favágatásokból) vagy végül rendes bevételeiből, de 30 évet meghaladó időtartam során kíván fedezni, határozata a megyefőnök jóváhagyása alá tartozik. Ha a rendkívüli pótdadó százaléka a megyei tanács által meghatározott maximumot felül haladná, a vonatkozó határozat a köztársaság elnökének jóváhagyását igényli, ha pedig a rendkívüli pótdadóztatás 30 éven túli időre szándékolatik igénybe vétetni, vagy oly községi kölcsön felvétele van tervbe véve, melynek rendkívüli jövedelmekből való törlesztése 30 éven túl terjed, a köztársasági elnök jóváhagyó rendelete az államtanácsból adatik ki. Végül, ha valamely község egy millió frankot meghaladó kölcsönt kívánna felvenni avagy kisebb kölcsönt ugyan, de a mely már a meglevő, de még nem törlesztett kölcsönökkel együtt az egy milliót meghaladja, akkor tekintet nélkül a törlesztés idejére, természetére, módjára, mindig külön törvényt alkotandó.

2. Jelentékeny rendkívüli bevétel a rendkívüli kiadások fedezésére szolgáló *helyi fogyasztási adópótlék* (octroi affecté aux dépenses extraordinaires).

3. *Vagyon elidegenítésből*, továbbá a községi erdőkben a fölmívelésügyi miniszter előterjesztésére a köztársaság elnöke által engedélyezett *rendkívüli favágásokból* befolyó összegek, behajtott tőkék stb., melyek gyűjtő néven *esetleges bevételeknek* neveztetnek. Ezek közé tartoznak még: az állam által a községnek nyújtott *segélyek* különösen viczinalis ut fénrtartási, iskolai, és némely más, közmunkákkal járó költségek fedezésére, továbbá bizonyos községi közmunkákra nyilvános *áláírások* által gyűjtött összegek, végül az ajándékozások és hagyományok, melyekről a következő fejezetben részletesebben szólunk

15. A községek és közintézetek részére tett ajándékozások és hagyományok.

A községek, a szegények, a jótékonyági és közintézetek javára tett adományozások és hagyományok általában felsőbb állami hatósági jóváhagyást igényelnek.

A francia felfogás abból indul ki, hogy a megajándékozásnál még akkor is, ha az teljesen visszteher nélkül való, az adományos szempontján kívül mindig egyéb tekinteteket is szemügyre kell venni. Így a jótékonykodónak, illetőleg hozzátartozóinak vagyoni helyzetét (nehogy ezek érdeke tulságosan háttérbe szoríttassék), a kérdéses adományozott vagyon provenienciáját, mért mindennemű vagyont közccélokra elfogadni nem lehet, valamint azt a közgazdasági tekintetet és figyelembe kell venni, hogy a vagyonnak holt kézben kelleténél túl való felhalmozása egészségtelen helyzetet teremt. Ez a felfogás a szülője annak, hogy az ajándékok és hagyományok elfogadása körül a községek és közintézetek jóval szűkebb korlátok közé vannak szorítva, mint pl. a mi felfogásunkkal megegyezik.

Minden közjegyző az oly végrendelet felbontása után, melyben a községet illető hagyaték foglaltatik, a polgármestert haladéktalanul értesíteni, a megyefőnökhöz pedig a végrendeletnek a községekre, szegényekre, köz- és vallásos intézetekre vonatkozó rendelkezéseiről sommás előterjesztést tenni tartozik.

A végrendelet felbontása után az örökösök felhivatnak, hogy tizenöt nap alatt nyilatkozzanak, beleegyeznek-e az örökhagyó rendelkezéseibe avagy ellenzik-e azokat? Ha az örökösök ismeretlenek, hirdetményi idézésnek van helye.

Elők közötti ajándékozás alkalmával a községnek következőket kell kimutatni: az ajándékozási intézkedés másolatát, a községi költségvetést, az ajándékozott tárgyak becslelevelét, az ajándékozó vagyoni állapotát, a községi tanács elfogadó nyilatkozatát. Ha hagyományról van szó, ezeken kívül még produkálni kell a végrendelet másolatát, a végrendelkező halotti bizonylatát, az örökösök értesítéséről szóló bizonylatot, az örökösök válaszát vagy bizonyítványt arról, hogy nem válaszoltak.

A község részére tett ajándék vagy hagyomány elfogadása tárgyában a községi tanács végérvényesen határoz akkor, ha az ajándék vagy hagyomány minden feltétel kikötése nélkül történt s az örökösök kifogást nem tettek. Ha terhes kikötések mellett történt az ajándékozás, illetőleg hagyományozás, a jóváhagyást az elfogadáshoz a megyefőnök adja meg a főnökségi tanácsból. Ha az örökösök kifogást tesznek, az elfogadáshoz, a köztársasági elnöknek az államtanácsból kibocsátott jóváhagyása szükséges.

Más mint a község, tehát a templomvagyon, egyházi és vallásos és mindennemű közintézetek javára történt adomány, illetőleg hagyomány elfogadásához mindig a köztársasági elnöknek az államtanácsból adott hozzájárulása szükséges. Ily esetekben is azonban a községi tanács, valamint a járási és a megyefőnök véleménye meghallgattatik. Kivételesen a templomvagyon részére 1000 frankot meg nem haladó értékű ingóságok adományozása esetén, ha az örökösök sem tesznek kifogást, a megyefőnök az elfogadás jóváhagyása iránt a püspök hozzájárulása mellett saját hatáskörében intézkedhetik.

Ha a község egy részét illeti az ajándék vagy hagyomány, ezen község rész számára ad hoc külön képviselő (commission syndicale) választatik, mely azután az elfogadás iránt nyilatkozik. Ily esetben a jóváhagyás mindig a köztársasági elnöknek az államtanácsból kiadott rendelete által történik.

Ha a község az ajándékot vagy hagyományt el nem fogadja, a megyefőnöknek jogában van a tanácsot újabb határozat hozatalára utasítani. Ha azonban a tanács ekkor is megmarad elhatározása mellett, az ajándék (hagyomány) végleg visszautasítottnak tekintendő s a községet az elfogadásra akarata ellen kényszeríteni nem lehet.

Midőn az elfogadás iránt végérvényesen a községi tanács határoz, határozata ellen ugyanazon jogorvoslatok vehetők igénybe, melyek minden egyéb, jóváhagyást nem igénylő határozatával szemben érvényesíthetők, azaz semmiségi panasznak lehet helye a törvény vagy rendelet megsértése miatt. Midőn a megyefőnök határoz a főnökségi tanácsban, ezen határozat ellen felebbezésnek van helye a belügyminiszterhez, a ki a

hozzá felelősezt határozatot megemmisitheti vagy megváltoztathatja. A miniszter ezen határozata ellen merőben csak hatáskörtullépés vagy törvénysértés okából lehet az államtanácsához folyamodni.

Magának az ajándékozásnak, illetőleg hagyományozásnak, mint magánjogi ügyletnek érvényességét illető kérdésekben szorosan csak a magánjogi bíróságok járhatnak el.

Az elfogadás jóváhagyása kérdésében határozó közigazgatási hatóság az összes czélszerűségi tekintetek figyelembe vételével dönt. Az elfogadást ily szempontból az adományok részére is korlátozhatja.

Az adomány elhelyezésére is kiterjed a jóváhagyás. Ha az adományozó részéről nincs valami speciális, megengedett kikötés, rendszerint francia állami papirokba szokott a kapott érték fektettetni.

16. A községi pénzkezelés.

A költségvetés alapján a kiadások utalványozása és a bevételezési rendeletek kiadása a polgármestert illeti.

Mig ekkép az *utalványozási* jogot a polgármester gyakorolja, ettől egészen el van választva a tényleges bevételezés és kifizetés s az ezekről való számadás. Ez a községi *pénzszedő* (receveur municipal) feladata, a ki a polgármester utalványára szedi a bevételeket és teljesíti a kifizetéseket a költségvetésben nyitott hitelek alapján. Minden kivetési lajstrom tehát neki adandó át. Harmincezer franknál nagyobb jövedelmű községekben a számvitel elválasztható a pénzszedéstől és a számvető (comptable) mellé külön pénztárnok (receveur-comptable) rendszeresíthető.

A községi bevételek, mint már jeleztetett, a polgármesternek a járási vagy megyefőnök által láttamozott bevételezési rendeletére effektuáltatnak.

A mi pedig a kifizetéseket illeti, a polgármester kiadási utalványában benn kell foglaltatnia a pénzfeltevő nevének, a költségvetés vonatkozó rovatának, a hitelnek, melyből a fedezet nyeretik és a kifizetendő összeg nagyságának. Az évi

költségvetés alapján a következő év első negyedének leteltéig lehet utalványozni; a mi megnyitott hitel addig fel nem használtatott, az legfeljebb a következő évi költségvetésbe vihető át. Hogy a polgármester a hitelforrások állásáról mindig teljesen tájékozva legyen, minden év harmad végén a pénzbeszedő (számvevő) kimutatást terjeszt elő az addigi bevételekről, kiadásokról felhasznált és fel nem használt hitelekéről. Ha a polgármester valamely folyóvá vált kiadást utalványozni vonakodnék, a pénz felvételére jogosult a megyefőnökhöz folyamodhatik, a ki a főnökségi tanácsból utalványozási rendeletet adhat ki, melynek alapján a pénztárnok a kifizetésre fel van hatalmazva.

A községi pénztárnokok a pénzszedés és számvitel szempontjából a felettes pénzügyi hatóság ellenőrzése alatt állanak s csak adminisztratív tekintetben vannak a polgármesternek alárendelve.

Kétféle *számadás* létezik a községben. A polgármester közigazgatási számadása és a pénzszedő (számvevő) pénzügyi számadása. Amaz az általa teljesített bevételi és kiadási utalványozásokról számol el. Megvizsgálja ezt a számadást a számadási év leteltekor (letelik a számadási év márczius végén) a költségvetés tárgyalása előtt a községi tanács. Ilyenkor a községi tanács külön elnököt választ. A községi tanács határozata egyenesen a megyefőnökhöz terjesztetik fel, a ki a polgármester közigazgatási számadása felett végleg határoz.

A pénzszedő pénzügyi számadása, mely magában foglalja az általa a polgármesteri utalványok alapján realizált bevételezéseket és tett kiadásokat, minden évben a májusi községi tanácsi ülésszak elé terjesztendő. A tanács megvizsgálja a számadásokat, azokra véleményt mond, de a végleges határozat 30,000 franknál kisebb jövedelmű községekben a főnökségi tanácsot, nagyobb jövedelmű községekre nézve pedig a főszámszékét (cour des comptes) illeti. A késedelmes számadóval szemben ezek a számvevő hatóságok birságot alkalmaznak.

Bárki, a ki illetéktelenül beavatkozik a község pénzkezelésébe és azt érdeklő kiadást vagy bevételt tesz, ezen ténye által számadásra kötelezetté válik (compte de fait). Vele szem-

ben ugyanazok a szabályok nyerne alkalmazást, a melyek a rendes számadókra vonatkoznak.

A községi költségvetést és számadásokat a község házában minden községi lakos megtekintheti. A száz ezer franknál nagyobb jövedelmű községek költségvetéseiket és számadásait kinyomatni és közzétenni kötelesek. A kisebb jövedelemmel bíró községek is tehetik ezt, de erre nem kötelezhetők.

17. A község kártérítési felelőssége. Perben állása.

Minthogy a rend és nyugalom fentartása a községi rendőrség jog és kötelességkörébe tartozik, a mennyiben csődületek, zavargások, nyílt erőszak által egyeseknek kár okoztatik, a község, minthogy a rend fentartásáról elmulasztott gondoskodni, a kárt szenvedetteknek *kártérítéssel* tartozik. Ettől csak akkor menekül, ha bebizonyítja, miszerint a maga részéről megtett mindent a zavargások elnyomására s így mulasztás nem terheli. A bíróságok által megítélt kártérítés a négy egyenes adónemre kivetett pótdóból fedeztetik.

A község *hitelvezői* adminisztratív uton követelhetik kielégítésüket s a köztársaság elnöke e végből elrendelheti a község magántulajdonának értékesítését vagy pedig kötelezheti a községet, hogy megfelelő rendkívüli hitelforrásról gondoskodjék.

Ahhoz, hogy a község *perben állhasson*, felsőbb engedélyre van szüksége. Ez csupán a magánjogi perben állásra vonatkozik; ahhoz, hogy közigazgatási hatóságok és közigazgatási bíróságok hatóságát igénybe vegye, engedélyre nincs szükség.

Perindításhoz csak némely kivételes esetekben nem kell a felsőbb hatóság engedélyét kinyerni. Így nem szükséges engedély: birtokkereset megindítására; ha jogerős bírói ítélet végrehajtása céljából vétetik igénybe a bírói jogsegély; a már megindított peres eljárás szükséges folyamányát képező lépések megtételéhez.

Ahhoz, hogy a peres eljárás valamely fokozatában további jogorvoslattal éljen a község, szintén szükséges engedély, sürgős esetekben azonban a polgármester az engedély bevárása nélkül is megindíthatja a felelőzési eljárást, de ezt rendesen foly-

tatnia csak az engedély megnyerésével lehet. Ha ellenben a község mint pernyertes fél ellen intéztetik a további jogorvoslat, a község magát védeni külön felhatalmazás nélkül is jogosult.

A perelési engedélyt a főnökségi tanács adja meg. Határozatát indokolni csak akkor tartozik, ha az engedélyt megtagadja. Ha két hónapig késik a főnökségi tanács a határozattal, az engedély megadottnak védelmeztetik. Az engedély megtagadása ellen a község az álamtanácshoz felebbezhet.

A mi a község ellen való perindítást illeti, ezt megelőzőleg az igénylő a megyefőnökhöz vagy járási főnökhöz beadott emlékiratban igényét indokoltan kifejtteni tartozik. Ez az emlékirat haladéktalanul kiadatik a községnek, hogy határozzon. A község vagy azt határozza, hogy az igénylő kívánságának eleget tesz s ekkor a per el van kerülve vagy a per felvételét mondja ki vagy végül nem határoz, avagy — a mi egyértelmű — kimondja, hogy az igénylőt sem ki nem elégíti, sem a perbeli lépéseket meg nem teszi. Ez utóbbi esetben a község határozata a maga veszélyére végérvényes. Ha a perbe bocsátkozást mondotta ki, határozata felterjesztetik a főnökségi tanácshoz, mely vagy megadja a perelési engedélyt, vagy megtagadja. A perelési engedély megtagadása ellen a község ez esetben is az álamtanácshoz felebbezhet. Az álamtanács minden indokolás nélkül végleg határoz.

A megnyert perelési engedély alapján a község mint más magánjogi alany működik a perben. E minőségében való egyes fontosabb cselekvései (pl. peregyesség) jóváhagyás végett a megyefőnökhöz kerülnek.

Ha a község perbe állani vagy a megkezdett pert folytatni nem akarja, akkor helyette bármely községi adófizetőnek, a ki ezért a főnökségi tanácsnál kérelmez, megadható a perelési engedély. Ez a magános aztán a pert a maga veszélyére, de a község hasznára viszi. Ha pernyertes lesz, az előny a községet éri, ha elveszti a pert, a hátrány őt sújtja.

Ha a község és egy része (section) keverednek perbe, akkor az érdekösszeütközés folytán az illető község rész, helység (section) részére ad interim külön bizottság (commission syndicale) alakíttatik. Ha a község valamely községi lakos

vagy a község valamely része javára elmarasztaltott, a kárterítés és költségek megfizetéséhez az illető pernyertes fél, illetőleg a pernyertes községi rész, helység lakói hozzájárulni nem tartoznak.

Perelési engedély nélkül nem bocsátkozhatnak perbe a kórházak, tápintézetek, templom, vagyon és jótékonyági közintézetek sem.

18. Az elemi oktatás a községben.

Minden gyermekre 6. évének betöltésétől 13. évének betöltéséig kötelező az elemi oktatás. Elnyerhető ez nyilvános vagy magánintézetekben vagy otthon. Évenként a polgármester a községi iskola bizottmányával együtt elkészíti a tan köteles gyermekek jegyzékét és a szülőket, gyámokat figyelmezteti, hogy gyermekeik taníttatásáról gondoskodjanak. Ha a szülő (gyám) intézkedést nem tesz, akkor a polgármester az illető gyermeket valamelyik községi nyilvános elemi iskolába hivatalból beírja.

A szülők tartoznak gyermekeik pontos iskolába járására felügyelni. Mulasztás esetében a szülő megintetik a községi iskola bizottmány színe előtt, ennek sikertelensége esetén neve mulasztásának megjelölésével a község házában 15 napra kifüggesztetik, végül, ha a rendetlenség tovább is tart, pénz-bírsággal sújtatik.

Minden községben van *községi iskola bizottmány* (commission municipale scolaire). Tagjai: a polgármester vagy az esküdt mint elnök, az a cantonalis kiküldött, kinek kerületébe a község tartozik, a községi tanács által saját tagjai sorából választott tagok, azon elemi oktatási felügyelő (inspecteur primaire). kinek hatásköre a községre kiterjed. A bizottmánynak vannak adminisztratív és bíraskodási teendői. Nevezetesen: közreműködik az iskolaköteles gyermekek összeírásánál, az iskola-látogatás kötelezettsége alól kivételes esetekben felmentést ad, a mulasztó gyermekek szüleit a fent jelzett módon fenyíti, illetőleg pénzbírság kiszabása végett feljeleníti. Határozatai felelbevezhetők a megyei iskolatanácshoz.

Minden községben kell lennie legalább egy nyilvános elemi iskolának. Kivételkép a megyei iskolatanács a közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával megengedheti, hogy több község szövetkezzen közös iskola tartására. Oly pusztán (hameau), mely a község székhelyétől legalább 3 kilométer távolságra van és legalább 20 tanköteles gyermekkel bir, külön iskola állítandó. Ötszáz lakosnál többet számláló községekben nyilvános kisdédóvódák (écoles maternelles publiques) vagy menedékházak (salles d'asile) létesítendők a 2—6 éves gyermekek és gyermekneveldek (classes enfantines publiques) a 4—7 éves gyermekek számára.

Ezenkívül vannak ismétlődő iskolák és felsőbb elemi iskolák (écoles primaires supérieures).

Az elemi iskolatartás költségei Franciaországban az állam és a községek közös terhét képezik. A törvényekben pontosan meg van állapítva, mely költségek esnek az állam és melyek a községek terhére. Általában azt lehet mondani, hogy az iskolaépületek emelésének, fentartásának és az iskola felszerelésnek materialis költségei a község terhét, a tanító személyzet fizetése, ellátása és az iskolai igazgatási költségek az állam terhét képezik. A község a reá eső költségeket részint alapítványokból, ajándékokból és hagyományokból, részint a kötelező kiadások fedezetéül a költségvetésbe felvett bevételi forrásokból, végül az állam által nyújtott subvenczióból fedezi. Noha ugyanis az állam az iskolatartás költségeinek jelentékeny részét maga viseli, mégis a szegényebb községeket segélyben is részesíti, nevezetesen iskolaépítési költségekben. A segélyt az állam nem összevontan, hanem az építési tőke kamatainak és a tőketörlesztési részleteknek fedezésére fordítandó annuitásokban nyújtja.

Az egész községi elemi oktatásügynek felügyelete a *megyei közoktatásügyi tanácsot* (conseil départemental de l'instruction publique) illeti. Tagjai: a megyefőnök (elnök), az akadémiai felügyelő (alelnök), négy megyei tanácsos, a tanítóképződei igazgató és a tanítónőképződei igazgató, a tanítók és tanítónők által választott 2—2 tanító és tanítónő, két a miniszter által kijelölt elemi oktatási felügyelő (inspecteur de l'enseignement primaire). Főbb

teendői a tanácsnak: eljár az iskolanyitási kérdésekben, a tanító személyzet fegyelmi ügyeiben, azelemi iskolák belső kezelésére szabályzatot dolgoz ki, a cantonalis kiküldöttek és az oktatásügyi szakközégek előterjesztéseit tanulmányozza, a szükséges reformok iránt illetékes helyekre előterjesztést tesz stb.

A megyei közoktatási tanács minden canton részére egy vagy több *küldöttet* (délégué cantonnal) nevez ki az elemi iskolák meglátogatása és felügyelése céljából. A kiküldött a tanácssal és a helyi hatóságokkal közvetlenül levelez. A cantonalis kiküldöttek havonként legalább egyszer összegyűlnek, hogy megállapítsák a tanács elé terjesztendő javaslataikat. A polgármester és a kinevezett elemi oktatási felügyelők az iskolák felügyeletének és ellenőrzésének teendőit szintén teljesítik.

A közoktatásügyi miniszter oldalán a *közoktatásügyi felső tanács* (conseil supérieur de l'instruction publique) működik-melynek egy kilencz tagú állandó küldöttsége van. Ezen tanácsnak elemi oktatási ügyekben is van, főleg consultatív hatásköre; sok esetben a megyei közoktatási tanács határozatainak felülbírálatára van hivatva.

19. A közsegélyezés a községekben.

Mig az elmebetegek ápolásának és az elhagyott gyermekek gondozásának feladatai a megyei szervezet keretében nyernek megoldást Franciaországban, addig a *közsegélyezés ügye* (assistance publique), a szegényügy községenként van szervezve.

A közsegélyezést a községekben egyfelől a kórházak és tápintézetek, másfelől a közjótékonyági intézetek közvetítik.

A *kórházak* (hôpitaux) betegek időleges felvételére és gyógykezelésére, a *tápintézetek* (hospices) elaggott és tehetetlen egyének tartamos felvételére és rendszerint halálukig terjedő ellátására vannak rendeltetve. A *közjótékonyági intézetek* (bureaux de bienfaisance) pedig a szegényt otthonában segélyezik.

Mindezen közintézetek élén kollektív szervezetű bizottság áll, mely tanácskozik, de egyuttal végrehajtási teendőkkel is foglalkozik.

A kórházak és tápintézetek *igazgató bizottsága* (commission administrative) áll: a polgármesterből mint elnökből, két a községi tanács által nem szükségkép a tanácstagok közül választott tagból és négy a belügyminiszter, illetőleg a megyefőnök által kinevezett tagból, végül a titkárból, kit a bizottság választ és a pénztárnokból, a kit a bizottság előterjesztésére a megyefőnök nevez ki. Ha a szóban forgó közintézet bevétele 30,000 frankot nem mul felül, a pénztárnoki teendőket a községi pénztárnok teljesíti, a ki e minőségében az igazgató bizottságnak alá van rendelve. A bizottság évenként tagjainak negyed részében megújul. Általános megalakuláskor a kinevezett bizottsági tagok a belügyminisztertől, különben a megyefőnöktől kapják megbízatásukat.

A kórházak és tápintézetek vagyonának, illetőleg jövedelmének alkotó részei a következők: a tulajdonukat képező ingatlanok, a jótékony alapítványok, hagyományok és ajándékok, javukra eső pénzbiroságok, a tápintézetben levő gyermekek vagyonának jövedelme azon időig míg ezen gyermekek az intézetből nem távoznak, a tápintézetben volt s kimenetel előtt örökösök nélkül elhalt gyermekek vagyona, a tápintézetben elhunytak ingóságai, a községi segélyek.

Az igazgató bizottságnak egy némely határozata minden jóváhagyás nélkül érvényes. Ilyenek: a vagyonkezelés módjának meghatározása (rendesen házi kezelés, a mi financialiter kevésbé produktív, de az intézet ápoltságainak testi jólétére igen előnyös hatású), 18 éven aluli időre szóló haszonbérbeadások, egy évre való ellátás, szállítás iránt kötött szerződések, 3000 frkot felül nem haladó munkálatok iránt való döntés. Ezen határozatokkal szemben törvény vagy rendelet sértés okából csupán a prefet gyakorolhatja 30 napon belül hivatalból vagy panaszra megsemmisítési jogát. A bizottság egyéb határozatai jóváhagyást igényelnek. Ilyenek: az intézet belső rendje, az ápolási díj, a felvételi feltételek, orvosok és személyzet fizetése, a vagyon állagáról való rendelkezés, kölcsönök kötése, perbe állás, hagyomány, ajándék elfogadása, költségvetés készítés, számadás vizsgálás tárgyában és egyéb kérdésekben hozott határozatok. A vagyon állagáról való rendelkezés tárgyában

hozott határozatok bizonyos esetekben a köztársaság elnökének jóváhagyását igénylik. A kölcsönök tekintetében a szerint, a mint a kölcsön hosszabb vagy rövidebb lejáratu, nagyobb vagy kisebb összegről szól s a községi tanács ellenző vagy pártoló véleményt ad, a köztársasági elnök vagy a megyefőnök jóváhagyása szükséges. Ötszáz ezer frankot meghaladó kölcsön felvételét csak külön törvény engedélyezheti.

A községi kórházba minden szegény beteg felvétetik. A tápintézeti felvétel felől a megyefőnök által jóváhagyott alapszabályok rendelkeznek.

A község maga nem feltétlenül köteles kórházat állítani; de, ha nincs külön kórháza, betegeinek más kórházba való felvételét biztosítani köteles, akár az által, hogy magánkórházat rendesen segélyez, akár, hogy valamely más községi kórházban saját betegeiért az ápolási díjat fizeti. A megyei tanács elhatározhatja, hogy egyes községek helyett egészben vagy részben a megye fizesse az ápolási díjakat.

A kórházi ápolási vagy tápintézeti eltartási díj, ha az illetőnek hozzátartozói fizetni képesek, ezektől követeltetik.

A *jótekonysági intézetek* (bureau de bienfaisance) a szegényeknek otthonukban nyujtanak alamizsnát. Az intézet, mindenkor külön köztársasági rendelet alapján, megalakulhat, ha legalább évi 50 frank dotáció van részére biztosítva.

A jótekonysági intézetek igazgatását ugyanoly szervezetű bizottságok vezetik, minőkről fenebb szólottunk.

A jótekonysági intézetek jövedelmei állanak: a szegények adójából, azaz a multságok, nyilvános vigalmak és látványosságok belépti díjainak 5—10—25%-ából; a temetkezési engedélyekből befolyó összeg harmadrészből; az igazgató bizottság által rendezett templomi gyűjtésekből; ajándékokból, hagyományokból. Az igazgató bizottság azon joga, hogy a templomokban a szegények javára gyűjtést rendezzen, nem érinti az illető lelkész hasonló jogát.

Az igazgató-bizottság határozatai nagyobb részben jóváhagyást igényelnek.

A szegényeket általában a jótekonysági intézet képviseli;

tehát a szegények részére általában vagy a községi szegények egy része javára tett adományozások kezelése egyéb rendelkezés hiányában az intézetet illeti.

20. A templom-vagyon.

Minden plébániában, azaz minden oly egyházközségben, melynek plébánosa van, van külön *templom-vagyon* (*fabrique*). Ezen vagyon kezelése a községi szervezettel bizonyos kapcsolatban van.

A templom-vagyon felől való intézkedés egy külön *tanácsot* (*conseil de fabrique*) illet meg, melynek tagjai: a plébános vagy helyettese, a polgármester, továbbá 5—9 tag, a kik mindegyike francia honpolgár, legalább 25 éves, választó és az egyházközség területén lakik. Új alakuláskor a tagok kinevezését a püspök és a megyefőnök együttesen teljesítik; három évenként a tanács ezen tagjai egy részében megújul, ilyenkor a tanács önmagát egészíti ki. A kultuszminiszter feloszlathatja a tanácsot akár hivatalból, akár a püspök előterjesztésére, a megyefőnök meghallgatása után. A miniszter rendelete ellen hatáskör túl lépés okából jogorvoslattal lehet élni az államtanácshoz.

A tanács elnökét és titkárját maga választja; a plébános és a polgármester nem választhatók. Évenként négy rendes ülészaka van: husvét utáni első vasárnapon, július, október és január első napjaiban. Rendkívüli ülésre összejövetelt a püspök vagy a megyefőnök engedélyezhet.

A tanács határozatainak előkészítésére és végrehajtására alakittatik az *egyházi előljáróság* (*bureau des marguilliers*), mely áll a plébánosból és a tanács három tagjából, kiket előszörre a tanács küld ki, de a kik azután évenként egy-harmadban maguk egészítik ki magukat.

A templom-vagyon áll: a templom tulajdonát képező javakból; hagyományok és ajándékokból, melyek elfogadásához általában a köztársasági elnöknek az államtanácsból adott engedélye szükségeltetik (megjegyzendő, hogy iskolai alapítványokat a templom-vagyonnak elfogadni tiltva van) a;

templomi székek és padok bérletéből befolyó összegből; templomi gyűjtésekből; egyházi szertartásokért egyes hívők részéről tett különös felajánlásokból; a temetés rendezési monopolum jövedelméből; a községi segélyből. Franciaországban a templom-vagyon mint jogi személy kizárólagos joggal bír a temetések rendezésére s ezt vagy maga, vagy több plébánia együttesen gyakorolja avagy a jog gyakorlása nyilvános árverésen vállalkozónak bérbe adatik. A politikai község segély gyanánt lakpénzt köteles adni a lelkésznek és költséget az egyházi épületek javítására, de mind ezt csak azon esetben, ha az egyházi vagyon jövedelméből nem telik. Egyéb áldozatra a község nem köteles.

Ezen jövedelemforrásokból teljesíttetnek az isteni tisztelet-hez szükséges felszerelések, fedeztetnek a templom belső diszítésének költségei, a templom és paplak fentartási és javítási költségei, a vicariusok és egyházi hivatalnok fizetése.

A plébániai templom községi közvagyon, a paplak pedig községi magánvagyon képez, azonban vallási célokra való rendeltetésük kizárólagos.

A templom-vagyon költségvetését a templom-tanács szavazza meg, a megerősítés a községi tanács meghallgatása után a püspököt illeti. A számadást szintén a templom-tanács vizsgálja meg felebbezéssel a püspökhöz s attól a kultusz-miniszterhez.

Perbe bocsátkozáshoz, nemkülönben a vagyon állagát érintő rendelkezésekhez felsőbb jóváhagyás szükséges.

21. Községi és postatakarékpénztárak.

A községileg szervezett jótékonyági intézeteknek mintegy kiegészítését képezik, a mennyiben szintén a lakosság közjává-nak érdekét szolgálják, a községi és a postatakarékpénztárak.

Községi takarékpénztár (caisse d'épargne) létesítését a községi tanács határozza el; elhatározása a köztársaság elnöke által az államtanácsból hagyatik jóvá.

A községi takarékpénztárak főbb szervezeti elveit a tör-

vény határozza meg. Ezek szerint betétre mindenki, még a kiskoru is van jogosítva, de senkinek egynél több könyvecskeje saját nevén nem lehet, különben a többi könyvekben foglalt összegek után kamatot nem kap. Egy frknál kisebb és 2000 frknál nagyobb összeg nem gyümölcsöztethető, kivételkép a kölcsönös segélyző egyesületek 8000 frank erejéig helyezhetnek el betétet. Ha valakinek betéte a maximumot meghaládja, a többlet kivételére szólíttatik fel s a felszólítás idejétől a többlet után kamatban nem részesül; a mennyiben a felszólítás daczára nem intézkedik, a többlet erejéig részére állami rente vásároltatik. Nehogy a takarékpénztár esetleges megrohanások következtében a fizetéseképtelenség esélyeinek legyen kitéve, a köztársasági elnök megengedheti, hogy a kivételek csak 50 franknyi összegekben és 15 napi időközökben szolgáltatassanak ki.

A községi takarékpénztár a betéteket a letéti pénztárba (caisse des dépôts et consignations) helyezi el, a melytől az elhelyezett pénzek után 4% kamatot kap, míg maga betevőinek 3 frank 60 centimest fizet. A különbözet a községi takarékpénztár költségeinek fedezésére és tartalékalap létesítésére szolgál.

Oly betéti összeg, melyre nézve 30 év alatt mi rendelkezés sem történik, ez időn tul a takarékpénztárban gyümölcsözni megszünik s ha betevője nem tudatik, a pénzen állampapírok vásároltatnak s azok a letétpénztárba helyeztetnek.

A községi takarékpénztár forgalma minden bélyegtől és illetéktől ment.

A kereskedelmi, ipari és gyarmatügyi miniszter hatósága alatt működnek a *póstatakarékpénztárak* (caisse nationale d'épargne ou caisse postale). Ezek a betevőknek 3%-ot nyujtanak, a maguk tőkét pedig a letéti pénztárba helyezik, melytől 3 frank 25 ctmes kamatot kapnak.

A letéti pénztár a maga értékeit állampapírokba fekteti s ezekből való bevételeiből fizeti a kamatokat a községi és postatakarékpénztáraknak.

A községekben ezeken kívül hatósági ingerenczia mellett különböző *segélyegyesületek* alakulhatnak. Céljuk betegsé-

lyezés, nyugpénznyújtás, temetkezés. Létesülések a megyefőnök jóváhagyásából függ; külön jogi személyiségük van; lényegesebb aktusaik jóváhagyásra szorulnak.

22. Helységek.

A francia község az eddigiekben előadott szervezete ismertetésének teljességéhez szükséges még felemlíteni, hogy vannak a községekben külön jogi személyiséggel bíró község-részek, melyeket külön helységeknek nevezhetünk (section.) Ez a korlátolt különállás történeti fejlődés produktuma; ma már ily minőség ujonnan keletkezéséhez szükséges kellék, hogy az törvény vagy az államtanácsból kibocsátott államfői rendelet által elismertessék.

A helységek külön vagyonnal bírnak; erre nézve külön magánjogi jogalanyiségük van. Ezen külön vagyon jövedelmét csupán a helység élvezi, de terheit is csak az viseli.

Egyébként a helység adminisztrációja teljesen egybefoly az anyaközségével, a helység semminemű külön szervekkel nem rendelkezik. Csupán akkor, ha a helység mint a község része érdek-ellentétbe jut a községgel — mint tárgyalásaink folyamán többször érintettük — nyer a helység azon érdek szempontjából a szükséges időre külön képviselőtestületet (commission syndicale).

Egyébként, a mint a község egysége befelé a hozzátartozó helységgel szemben teljesen érvényre jut, úgy megóva marad az kifelé más községekkel szemben. A községek minden vonatkozásban teljesen függetlenül járnak el egymástól; az egyetlen eset — mint más helyt már láttuk — midőn több község közös szervekkel élhet, kizárólag csak a közös, osztatlan vagyon együttes kezelése szempontjából nyerhet helyet, de a közös szerv ekkor is mérőben csak a vagyon kezelésére marad szorítva, az arról való rendelkezés azonban a községi tanácsok részére teljesen fenn van tartva. Különben a községek semminemű közös érdekű ügyeknek közös szervek által intéztetésére feljogosítva nincsenek. Csupán az van megengedve, hogy őket közösen érdeklő ügyekben pl. valamely munkálat

közös erővel létesítésére előzetes engedély kinyerése után tanácsaik kiküldötteiből alakított speczialis küldöttségben együttesen tanácskozzanak. A tanácskozás kizárólag csupán az összejövetel tárgyát képező közös érdekre terjedhet ki, joghatállyal azonban nem bír s ilyenre csak akkor emelkedhetik, ha az egyes községek tanácsai azt határozattá teszik.

23. Lyon.

A francia község szervezeti elveinek ismertetéséből kitűnik, hogy a francia községek között a kategorizálás, magasabb és alacsonyabb szervezetű, szélesebb és szűkebb jogkörrel bíró községekre nem létezik. A község élete, legyen az a legkisebb és legszerényebb község avagy virágzó iparral és kereskedelemmel bíró népes város, a törvény által valamennyi községre nézve egységesen megszabott keretben mozog, a jogkör azonossága és az állami ellenőrzés egyforma mértékben érvényesülése mellett. Az egész különbség abban áll, hogy nagyobb jövedelmű községek a dolog természeténél fogva nagyobb segédszeméllyezettel bírnak, továbbá, hogy a nagyobb jövedelmű városok vagyoni ügyeinek feladata és ellenőrzése, a jóváhagyás megadása vagy megtagadása igen számos esetben nem a megyefőnök, hanem a köztársaság elnöke által gyakoroltatik.

Csupán a két legjelentékenyebb francia város az, melyek részére a többi községekből némileg eltérő szervezet van megállapítva. Ezek Lyon és Párizs.

Lyon hat területre (arrondissemens municipaux) oszlik, ötvennégy tagból álló tanácsa van. Élén polgármester áll, mellette 17 esküdt, kik közül a polgármester minden kerületbe kettőt-kettőt kirendel. Az esküdtek a kihelyezett előljáró teendőit végzik. Munkakörükbe tartozik főkép: a polgári állapot nyilvántartásának feladata, az ujonczozás, választói lajstrom egybeállítás, kisajátítási ügyekben való közreműködés, adókötelesek összeírása, telepedési kérdésekben való eljárás, hatósági láttamozások, hatósági bizonyítványok kiállítása, a templom tanácsokban részvétel stb.

Rajnamegye főnöke (préfet du Rhône) Lyon és a lyoni község csoportba (agglomération lyonnaise) tartozó tizenegy község fölött a rendőri hatóságot gyakorolja olykép, hogy a légszorosabb értelemben vett községi rendészeti teendőket mind ezen helyeken a polgármesterek végzik, a köz- és államrendészet intézése azonban a nevezett megyefőnök hatáskörébe tartozik.

24. Párizs.

Párizs husz közigazgatási kerületre (arrondissements municipaux) oszlik, melyek ismét 80 negyedre (quartier) oszlanak. Minden kerületnek van külön polgármestere és egy vagy a szükséghez képest több esküdtje. Mindezek fizetés nélkül szolgálnak s a köztársaság elnöke által neveztetnek ki.

Párizs város kormányzata és képviselte *Szajnamegye főnökét* (préfet de la Seine) illeti, a kinek Párizsban ugyanaz a jogköre, a mi máshol a polgármesteré, kivéve ebből a teendők azon körét, mely a rendőrfőnökre és a kerületi polgármesterekre van bízva. Ezért a rendőrfőnök és a kerületi polgármesterek feladatköre törvényileg taxative van megállapítva.

A *rendőrfőnök* (préfet de police) hatásköre kiterjed nemcsak Párizsra, hanem egész Szajnamegyére és Seine-et Oise-megye két községére. Szajnamegyében az egész köz- és községi rendőrséget végzi, a többi községekben a községi rendőrség teendői jóformán a községi polgármestereknek vannak fentartva.

A *párizsi kerületi polgármesterek* és esküdtek főbb feladatai: a polgári állapot nyilvántartása, a választói lajstromok elkészítésében és felülvizsgálatában való részvétel, iskolaügyek, kisajátítási ügyek, jótékonyági intézetek igazgatásában való elnöklés, stb.

Szajnamegye főnökének külön jogosultsága, hogy szabályrendeletileg rendezheti a következő ügyeket: a helyi közlekedés (petite voirie), köztisztaság, világítás, öntözés, sár, hó, jégeltakarítás, csatornák, ereszek kikutortatása, vízi építkezé-

sek, bérkocsi, piaczi helypénz díjszabás, élelmezési ügy, községi épületek fentartásának ügye, Párizs adminisztratív szolgálatára rendelt helyiségek bérlésének ügye stb.

A *tanács* 80 tagból áll; minden negyed egy tanácsost választ. Négy rendes ülésszakon kívül a kormány kívánatára bármikor rendkívüli ülésre jön össze. Összehívja Szajnamegye főnöke. Elnököt, alelnököt és titkárokat a tanács maga választ magának. Szajnamegye főnöke és a rendőrfőnök a tanács ülésein bármikor jelen lehetnek és meghallgatandók.

A rendkívüli határozatok jóváhagyása a kormányt illeti. Rendkívüli pótdóztatás és kölcsön felvétel csak törvény útján történhetik.

Törvénytelen határozatokat a köztársaság elnöke sem nyújt meg.

A községi rendőrség költségeit az állam viseli.

A *közsegélyezés ügye* Párizsban egész külön szervezettel bír. A közsegélyezés ügye Szajnamegye főnökének illetőleg a belügyminiszternek felügyelete alatt, Szajnamegye főnökének előterjesztésére a belügyminiszter által kinevezett *igazgató* (directeur de l'assistance publique) vezetésére van bízva. Ezen igazgató intézi nemcsak a kórházi és tápintézeti, továbbá az otthon való segélyezés ügyét, hanem a tébolydák is alája vannak rendelve. A jótékonyági intézeteket ő képviseli törvény előtt, csupán az ezen intézetek vagyonállagára vonatkozó szerződések igénylik Szajnamegye főnökének aláírását.

Az igazgató előkészíti a budgetet, utalványozza a kiadásokat, közigazgatási számadástétellel tartozik. A személyzetet nagy részt ő nevezi ki.

Az igazgató mellett működik egy *felügyelő-tanács* (conseil de surveillance), melynek nem határozó, hanem tanácsadó, véleményező hatásköre van. Véleményt ad vagyonrendezési ügyekben, a költségvetést, számadásokat illetőleg, a szolgálatra vonatkozólag stb. Tagjai: Szajnamegye főnöke mint elnök és a rendőrfőnök hivatalból, azután a köztársasági elnök által kinevezett tagok és pedig a párizsi községtanács hét tagja, két kerületi polgármester, a kerületi közsegélyezési bizottságok két tagja, egy államtanácsos, az orvosi egyetem egy tagja,

egy kórházi orvos és sebész, egy iparkamarai tag és még öt külön kinevezett tag.

Mind a husz kerületben van egy-egy közjótékonyági intézet (bureau de bienfaisance), melynek a segélyezésre szorulóknak otthoni segélyezése képezi feladatát. Egy bizottság rendezi az ügyeket, melynek elnöke a kerületi polgármester, továbbá van a polgármester által előterjesztett candidationalis lista alapján Szajnamegye főnöke által kinevezett 12—18 tagja, pénztárnoka, számvevője, orvosai.

A jótékonyági intézet által nyújtott segélyezés vagy állandó vagy ideiglenes. Állandó segélyezésben csupán francia polgárok, kik Párizsban laknak, betegek vagy tehetetlenek, 64 évet meghaladtak, avagy 13 éven aluli árvák részesülnek. A segély természetben vagy pénzben nyújtatik.

Az egyes intézetek rendelkezésére állanak a gyűjtésekből, adakozásokból, hagyományokból, ajándékokból befolyt összegek és a központból kiutaltványozott segélyösszeg. A központ által nyújtott subvenczió egy ötöde a lélekszám arányában, két ötöde az adóalap nagyságával fordított arányban osztatik meg a kerületi jótékonyági intézetek között, két ötöde végül a legszegényebb kerületek intézeteinek jut. Minden kerületi jótékonyági intézet költségvetése és számadása a községi tanács és a közsegélyzési felügyelő tanács véleményének meghallgatása után hagyatik jóvá.

MÁSODIK RÉSZ.

A MEGYEI AUTONOMIA.

A centralizáció megvalósításának élő példája gyanánt. Franciaországot szokás idézni.

Való igaz, hogy Franciaország a legmeregvebb centralizáció hazája volt. S az igazgatási szervezet összpontosítása ma is épen áll. De érdeksegeiben már tetemesen enyhítve van az autonomia fokról-fokra történt tágitása által,

A *francia megyei autonomiát* legutóbb az 1871. évi aug hó 10-iki törvény vette szabályozás alá körültekintő részletességgel. Ezen szabályozás a francia département helyi társadalmának az önkormányzati működésre igen szép teret nyitott. S a mi fődolog, igazi hatáskör az, melyre az önrendelkezés a départementnak biztosított. Mert ezen körben általában érvényre emeltetett a départementalis határozatok *inappellabilitásának* elve, mely alól csupán az államhatalom képviselőjének, a préfetnek javára van, de csakis törvényességi szempontokból kivétel téve.

Igaz ugyan, hogy a meglevő keretek daczára a francia départementalis önkormányzati élet tartalmilag még mindig aránylag gyöngé és nem hatékony, de ennek oka abban van, hogy az ottani helyi társadalom a merev centralizáció hosszú uralma alatt a szabadság gyakorlatától jó részben elszokott, idő kell tehát reá, hogy magát abba beleélje.

Mindenesetre érdekes jelenség, hogy a legcentralizáltabb államban az autómia, az önállóság és függetlenség nagyobb biztosítékaival bir, mint a minövel az nálunk dicsekedhetik, nálunk, hol pedig az egész közigazgatás is a helyi társadalmak kezében van.

Nem tanulság nélkül való tehát egy pillantást vetnünk a francia départementalis autonomia szervezetére.

A départementalis (megyei) autonomia organumai: a megyei tanács (*conseil général*), megyei választmány (*commission départementale*) és a járási tanács (*conseil d'arrondissement*).

A megyefőnöknek (*préfet*), ki a végrehajtó hatalom képviselője a megyében, feladata a megyét érdeklő ügyeket *előzetesen tanulmányozni* s úgy a megyei tanács, mint a megyei választmány határozatait *végrehajtani*.

Lássuk az autonóm organumokat egyenkint.

A) A conseil général (megyei tanács) összealkotása.

A megyei tanács (megyei képviselőtestület) tagjai három évenként hat évre választanak.

A megye területén minden *canton* (nem képez igazgatási egységet, csupán a választás szempontjából csoportosíttatnak beléje a községek) választ egy tanácsost. A megyei tanács tehát mindössze kevés tagból áll, számuk 17 és 33 közt változik.

A választás az *általános szavazatjog* alapján történik a községi választásokra megállapított lajstromok szerint. A választó gyülekezetek egybehívása a végrehajtó hatalom (a köztársasági elnök) joga. A választás napja mindig vasárnap; az összehívásnak a választást megelőzőleg legalább 15 nappal kell történnie.

Választható minden francia polgár, a ki: 1. 25. évét betöltötte; 2. a választók lajstromába fel van véve vagy igazolja, hogy fel kellene véve lennie; 3. a megye területén lakik, vagy, ha nem lakik ott, de a megye területén egyenes adót fizetők lajstromába valahol fel van véve vagy igazolja, hogy fel kellene véve lennie, avagy hogy ott földbirtokot örökölt. Azon képviselők, kik nem lagnak a megye területén, az összes képviselőknek legfeljebb egy negyedét tehetik. A választásból *ki vannak zárva*: a gondnokság alá helyezettek továbbá a közszolgálatban álló egyéneknek egész nagy kategóriája. A köz-

szolgálatban alkalmazottak közül az állam egész területén nem viselhetnek megyei tanácsosi mandátumot: a megyefőnökök (préfet), járási főnökök (sous-préfet), megyei főtitkárok (secrétaire-général), a főnökségi tanács tagjai (conseiller dé-préfecture), a rendőrbiztosok és ügynökök, megyei főmérnökök és általában minden megyei és járási hivatalnok (employés des bureaux de la préfecture ou d'une sous-préfecture) és a megyei alapokból fizetett vagy segélyezett alkalmazottak. A többi, a törvényben felsorolt közszolgálatban álló funkcionáriusok csak működésük területén, az egész megyében vagy annak egy részében nem választhatók megyei tanácsokká. Ilyenek: az államügyészek, törvényszéki elnökök, bírák, békebírák, parancsnokló tábornokok, tengerészeti főnökök és a tengerészeti összeírás vezetői megyei, járási, bányamérnökök, akadémiák és középiskolák vezetői, lelkészek, az adókivetéssel, beszédessel és behajtással megbízott közegek, posta-, távirda, erdészeti hivatalnokok, mértékHITELESÍTHETŐK.

Mindenki csak egy tanács tagja lehet; ha több helyt választják meg, az optio joga illeti.

A választás érvényéhez szükséges, hogy az összes választóknak legalább negyed része szavazott s a jelölt az abszolút többséget elérte legyen. Ezen feltételek hiánya esetére új választásnak van helye, melynél ezen követelmények már nem szükségesek.

A választás az azt követő tíz nap alatt semmiségi panasszal támadó meg minden választó, minden jelölt és minden megválasztott által. A préfet-t a törvények által előírt feltételek és alakiságok be nem tartása indokából a választási jegyzőkönyvek beterjesztésétől számított husz nap alatt ugyan ez a jog illeti meg. A megtámadott választás érdemében az államtanács (conseil d'état) határoz a vitás ügyekre előírt eljárás szabályai szerint.

Azon tanácsost, a ki egy egész ülősszakon át nem vett részt az ülésekben, az ülősszak utolsó ülésében a tanács lemondottnak nyilvánítja.

B) A megyei tanács üléseiről.

A megyei tanácsnak évenként *két rendes ülésszaka* van. Az egyik, a melyben a költségvetések és számadások tárgyalatnak, augusztus 15-ét követő első hétfőn kezdődik s csak törvény által halasztathatik későbbre. A másik husvétot követő második hétfőn nyílik meg. Az előbbi egy hónapnál, az utóbbi 15 napnál hosszabb ideig nem tarthat.

Rendkívüli ülésszakokra, melyek azonban 8 napnál hosszabb ideig nem tarthatnak, összejöhet a tanács a végrehajtó hatalom fejének rendelete (décret) folytán, avagy saját tagjai két harmadának az elnökhöz intézett írásos kérelmére az elnök által megkeresett megyefőnök összehívása folytán.

A megyei tanács maga választja *tisztikartát*, mindenkor az augusztusi ülésszak kezdetekor egy évi időtartamra; ügyrendjét is maga állapítja meg. Az elnöknek a rendfentartás tekintetében jelentékeny jogai vannak. Határozatképes a tanács akkor, ha a tagok felénél több van jelen.

Az ülésekről vezetett hivatalos jegyzőkönyvek szövegét a megyei hírlapok közölni jogosítvák. Bármely megyebeli választó vagy adófizető a jegyzőkönyvek és határozatok közlését kérheti, azokról másolatokat vehet s azokat sajtó útján közölheti.

A tanács által *törvényes hatáskörén kívül* hozott határozatok semmisek. A semmisséget a «règlement d'administration publique» formájában kiadott kormányrendelet mondja ki. Ha pedig a *törvényekben meghatározott közgyűléseken kívül* tart tanácskozásokat, a prefet indokolt rendelettel (arrêté) törvénytelennek nyilvánítja a gyülekezetet, annak végzéseit semmiseknek jelenti ki s megteszi a szükséges intézkedéseket a végből, hogy a gyülekezet haladéktalanul feloszolják és rendeletét törvényes eljárás, esetleg a büntetőtörvény 258. §-ának értelmében leendő eljárás végett az ügyészhez teszi át. Marasztaló ítélet esetén az elítélt tanácsosok a tanácsból kizáratnak és három évre meg nem választhatóknak nyilváníttatnak.

A megyei tanácsot a végrehajtó hatalom feje a törvényhozás együttlétében csak azon határozott kötelezettség mellett

oszlathatja fel, hogy erről a törvényhozásnak a lehető legrövidebb idő alatt számot adjon. Ez esetben törvény határozza meg az új választás idejét, valamint azt is, hogy a megyei választmány (commission départementale) az új képviselőt összejövételéig megtartja-e mandátumát, avagy a végrehajtó hatalom felhatalmaztatik-e, hogy ideiglenesen választmányt nevezzen ki?

A törvényhozás együtt nem léteiben a végrehajtó hatalom feje soha sem általános rendszabályképen, hanem csupán az illető megyei tanácsra vonatkozó indokok alapján oszlathatja fel a megyei tanácsot. Ily esetben egyúttal összehívja a választókat a negyedik vasárnapra. A választást követő második hétfőn az új megyei tanács megalakul és megválasztja választmányát.

C) A megyei tanács jogköréről.

A megyei tanács a hatáskörébe utalt ügyek tulnyomó nagy részében *végérvényesen* jár el.

E körben hozott határozatai ellen csak a *megyefőnök* élhet a kormánynál *semmisségi panasszal* hatáskör túlhágása avagy a törvény vagy kormányrendelet megsértése czimén. A megyefőnök a megsemmisítést az ülészak befejezésétől számított 20 nap alatt kérheti s ide vonatkozó elhatározásáról a tanács vagy a választmány elnökét értesíteni tartozik. Míg a megyefőnök részére nyitva álló határidő le nem telik, a határozat végre nem hajtható.

Ha a megyefőnök a megsemmisítés iránt a kormányhoz előterjesztést tett s a megyefőnök által erről a tanács vagy a választmány elnökének adott értesítéstől számított két hónap alatt a megsemmisítés ki nem mondatik, a határozat végrehajthatóvá válik. A megsemmisítés kormányrendelet által «*réglement d'administration publique*» formájában történik.

A megyei tanács ezen hatásköre, melyben t. i. végérvényesen jár el s melyben hozott határozatai csupán a prefét által támadhatók meg törvényességi szempontból semmisségi panasszal, a következő:

1. Az adóügy teren.

*Felosztja (contingentálja) az egyenes adókat*¹ a járások között s ez alkalommal a járások és a községek által a reájok eső kontingens leszállítása érdekében emelt felszólamlásokat végleg elintézni.

Megszavazza a törvényben gyökerező *rendes megyei pótdókat* (centimes additionelles).² Megszavazhat *rendkívüli megyei pótdódot* (centimes extraordinaires) az évi állami költségvetési törvényben megszabott maximalis százalék határán belül³

Megyei *kölcsönöket* szavazhat meg legfeljebb 15 évi törlesztésre. Hosszabb lejáratu kölcsön felvételére vagy az évi költségvetési törvényben meghatározott maximalis százalékot meghaladó rendkívüli pótdó kivetésére külön törvény alkotása szükséges.

Meghatározza a községi tanácsok (képviselőtestületek) által megszavazható *községi pótdó maximalis százalékát*.

2. A közművelődésügy teren.

A tanintézetekben tett megyei alapítványi helyeket (bourses) az intézet vezetőségének meghallgatása mellett betölti s az alapítványt az élvezőtől esetleg megvonja.

3. A megyei vagyont illetőleg.

Határoz ingó és ingatlan tulajdon vétele, elidegenítése, elcserélése, megyei épületek rendeltetésének megváltoztatása kérdésében, bérbe és haszonbérbe ad és vesz, a vagyon biztosítása iránt intézkedik, meghatározza a vagyonkezelés módozatait.

¹ Ezen egyenes adónemek: a földadó (contribution foncière), személyes s ingók után fizetett adó (contribution personne et mobilière), ajtó s ablak után való adó (contribution des portes et fenêtres).

² Ezek: utadó (maximum 7%), iskolaadó (maximum 4%), kataszteri adó (maximum 5%) és a megyei rendes szükségletek fedezésére szánt adó (maximum 25%). Alapadókul a négy egyenes adónem szolgál.

³ Minden évben a költségvetési törvényben (loi de finances) meghatározatik a maximális százalék, melyen belül a megye rendkívüli pótdódot jogosult kivetni. A maximum rendszerint 12% szokott lenni.

4. A megye jogi személyiségéből kifolyólag.

A megye érdekében való *perindítás*, a megye ellen indított perben való védekezés, *szerződés* kötés, egységre lépés iránt határoz, *ajándékokat* és *hagyományokat* fogad el vagy visszautasít. A szerződéseket a megye nevében a megyefőnök köti, ugyan ő képviseli a megyét a perben kivéve, ha a megye a kincstárral perel, a midőn a megyei választmány rendel megbizottat. Az ajándékot vagy hagyományt a megyefőnök a megye, s felebbezés esetében a kormány jóváhagyásának fentartásával elfogadhatja. A megye perben állását illetőleg megjegyzendő, hogy a ki a megye ellen pert akar indítani, előzetesen erről és a perindítás indokairól a megyefőnököt értesíteni tartozik s csak az ettől számított két hónap letelte után adhatja be keresetét; ezen idő alatt azonhan az elévülés nyugszik s a jogbiztosító lépések megtehetők; a birtokkeresetekre pedig nem áll a vázolt korlátozás. Ajándék vagy hagyomány elfogadása kérdésében csak akkor végérvényes a megyei tanács határozata, ha az érdekelt családtagok jogorvoslattal nem éltek; ennek esetében az ügyben végleg a kormány dönt.

5. Az ut, közmunka és közlekedésügyet illetőleg.

A megyei tanács határoz a megyei utak (routes départementales), a vicinális közlekedési főutak (chemins vicinaux de grande communication) és a vicinális közérdekű utak (chemins vicinaux d'intérêt public) *osztályozása*, valamint *le-fokozása* iránt. Intézkedik azok igazgatása iránt s megjelöli mindezen utakon a műszaki szolgálatot ellátni hivatott közegeket. Megbírálja az utépítési terveket. Meghatározza, hogy a vicinális utak fentartásához mely községek tartoznak járulni s megállapítja ezekre nézve az *anyagi hozzájárulás* mérvét. A vicinális utakra nézve előbb a járási tanács véleményét meghallgatja. Az állam vagy a megye által a vicinális utak fentartása czimén nyújtott *segélyösszegeket* a községek között felosztja. Intézkedik a *helyiérdekű vasutak* igazgatása iránt. Egyéb *megyei munkálatok* tervei fölött dönt és kivitelök iránt

intézkedik, megállapítja azon összegeket, melyekkel a megyei munkálatok által érdekelt községek a kivitelhez és fentartáshoz hozzájárulni tartoznak. Egyesek, társulatok, községek által a megyei munkálatokat illetőleg tett ajánlatok iránt dönt, kiviteli engedélyeket ad. A községeket közösen érdeklő munkálatok költségei iránt a *községek közt felmerülő vitákat eldönti*. A természetbeni *közmunkaváltás árát* meghatározza. A réveket és hidakat fentartja, azokon a *vámokat* megállapítja.

6. A közjótékonyság terén.

A megyei *tébolydák* vagyon ügyeit ellátja. Az *elhagyott gyermekek* gondozásának ügyét vezeti. Meghatározza, hogy a tébolydák fentartásának és az elhagyott gyermekek gondozásának költségeiből mily részt tartoznak a községek fedezni s ezekre a megfelelő összeget kivetí. A megye területén közjótékonyági intézeteket létesít. A megyei és járási hivatalokban (préfecture, sous-préfecture) alkalmazott, valamint minden egyéb, megyei alapokból javadalmazott tisztviselők részére *nyugdíj* és egyéb ellátási *intézeteket* létesít.

7. Községi ügyekben.

A megyei tanács végleg határoz azon községi tanácsi (képviselőtestületi) határozatok fölött, melyek a *vásártartás* abbanhagyása vagy megváltoztatása iránt, *fogyasztási pótladó* tovább szedése avagy egy tizedrész erejéig való felemelése iránt intézkednek. Határoz ugyanazon cantonban fekvő *községek határán* való változtatás vagy a *székhely* áthelyezése kérdésében, ha a községi tanácsok (képviselőtestületek, conseil municipal) egy értelemben vannak.

Évente rektifikálja a *választó kerületek* beosztását.

Az előadottakból kiviláglik, hogy aránylag tág hatáskör az, melynek keretében a megyei tanács végérvényesen van hivatva és jogosítva intézkedni.

Hatáskörének egy másik, csekélyebb részében a megyei tanács szorosabb korlátok közé van szorítva. Az ezen kate-

goriába tartozó határozatoknak *végrehajtását* ugyanis az ülés-
szak berekesztésétől számított három hónapon belül a *kormány*
indokolt rendelettel *felfüggesztheti*. Ha a kormány ezen veto
jogát alkalmazásba veszi, a határozat végre nem hajtható.
Ha a három hónap alatt a kormány nem nyilatkozik, e hatá-
rozat végrehajtható.

A vázolt hatálylyal jár el a megyei tanács a következő
ügyekben :

Megyei tulajdont képező oly *épületek* eladása, vétele, el-
cserélése kérdésében, melyek megyei és járási *hivatalok*, közép-
iskolák (*écoles normales*), esküdtszékek, törvényszékek, csendőr-
kaszárnyák és börtönök helyiségeiül szolgálnak ; hasonlókép
ezen helyiségeknek más rendeltetésre fordítása kérdésében.
Azon költségnek meghatározása tárgyában, melylyel a megye
a megyét is érdeklő állami vállalat keresztülviteléhez járul.
Azon községi tanács (képviselettestületi) határozatok elbírálása
tárgyában, melyekkel *fogyasztási pótdótnak törvényes maximumom*
felül való kivetése avagy oly anyagnak ezen pótdó alá vonása
alá terveztetik, mely az általános tarifába nincs felvéve, vagy
végül a fennálló fogyasztási adószabályzat változtatása czéloz-
tatik. Végül mindazon ügyekben, melyekre vonatkozólag tör-
vény vagy kormányrendelet felhatalmazása folytán eljárhat
avagy a megyefőnök felhívása vagy valamely tagjának kezde-
ményezése folytán eljár.

Voltaképeni intézkedési jogkörén kívül, mely a mint láttuk
két különhöző tartalmu ingerenciát ölel fel magába, a megyei
tanács *a kormánynak való véleményadásra* van hivatva : megyei,
járási, cantonalis és községi *határváltozási és székhely kérdések-
ben*, bizonyos községi erdőügyekben s általában mindazon
ügyekben, melyeket a törvények vagy rendeletek véleménye-
zésre hozzá utalnak, avagy melyekben az egyes miniszterek
tőle véleményt kérnek.

A megyefőnök minden augusztusi ülésszak elején a me-
gyének helyzetéről és a közszolgálat különböző ágainak álla-
potáról a megyei tanácsnak beszámol, a másik ülésszakban
a megyei tanácsra váró feladatokról tesz előterjesztést. A köz-
igazgatási szakfőnökök a megyét érdeklő ügyekről a megyei

tanács felszólítására a kívánt felvilágosításokat megadni tartoznak.

Jogosítva van a megyei tanács saját kiküldött tagjai által a helyszínen beszerezni azon adatokat, melyekre az eldöntése alá tartozó ügyek elintézésénél szüksége van.

Joga van a megyei tanácsnak a megye érdekében a *kormányhoz* bármikor *felelősséggel* élni, valamint a közszolgálat bármely ágának állapota és az a körül jelentkező hiányok iránt — a mennyiben ezek által a megye érdekelve van — a kormánynyal véleményét közölni.

Politikai hatásköre a megyei tanácsoknak egyáltalában nincs, a mennyiben mindennemű politikai nyilatkozat tételtől szigorúan el vannak tiltva. «Tous vœux politiques leurs sont interdits», mondja klasszikus rövidséggel az 1871. évi augusztus 10-iki törvény.

Közjogi tekintetből azonban nagyfontosságú az a jog, melyet az 1872. évi február 15-iki törvény az annyira féltett köztársasági államszervezet védelme szempontjából biztosít a megyei tanácsoknak. Ezen törvény szerint: ha a *nemzetgyűlés* törvénytelen módon *szétüzetik*, vagy összegyülekezésében megakadályoztatik, az összes megyei tanácsok azonnal összejönnek, két-két küldöttet választanak, a kik azon helyre sietnek, hol a törvényes kormányzat organumai és az erőszak elől elmenekült képviselők vannak s testületté alakulva megteszik a közrend és nyugalom fentartására szükséges, különösen pedig azon intézkedéseket, melyek alkalmasak arra, hogy a nemzetgyűlés jogai gyakorlásába visszahelyeztessék. A mint a nemzetgyűlés összeül, ezen testület hatalma megszűnik, addig azonban intézkedései a hatóságokra és a fegyveres erő parancsnokaira kötelezők.

D) A megyei költségvetésről és számadásokról.

A megyei költségvetési előirányzatot a megyefőnök készíti el és legalább tíz nappal az augusztusi ülésszakot megelőzőleg a megyei választmánynak (commission departementale) az indokolással együtt bemutatja.

A költségvetést a választmány előterjesztésére a megyei tanács szavazza ugyan meg, végleg azonban kormányrendelet szabályozza azt.

A költségvetés két részből áll. A rendes költségvetésből (a rendes kiadásokkal és bevételekkel) és a rendkívüli költségvetésből (a rendkívüli kiadásokkal és bevételekkel).

A *rendes bevételek* sorába tartoznak: a rendes pótdadók jövedelme, a megyei vagyonnak jövedelme, ut-, hidvám és egyéb jogok jövedelme; az állami költségvetésben a belügyi tárca terhére a megye részére megállapított segélyösszeg, az állam és községek hozzájárulása a tébolydák fentartásának és az elhagyott gyermekek tartásának költségeihez, a vicinális szolgálat és a helyi érdekű vasutak fentartási költségeihez a községek és egyéb érdekelték részéről való hozzájárulások.

Rendes kiadások. Különböző hivatalok (megyei, járási, tanügyi hivatalok, esküdtszékek, polgári és kereskedelmi törvényszékek stb.) helyiségeinek bérlete, butorzási és fentartási költségei, a csendőrségi elszállásolási költségek, választási nyomtatványok költségei, magok a megyei közigazgatás költségei stb.

Rendkívüli bevételek azok, melyek rendkívüli pótdadóztatásból, kölcsönök kötéséből, hagyományok, ajándékok felvételéből, kötvények beváltásából, vagyoneladásból stb. származnak.

Rendkívüli kiadások előre nem osztályozhatók.

Ha a költségvetésben a hivatali helyiségek bérletére, fentartására, a csendőrség elszállásolására, választási nyomtatványokra szükséges költségek fedezete iránt kellőleg gondoskodva nincs, a kormány ezen kiadások szempontjából külön pótdadó kivetése iránt rendelkezhetik. Egyébként a rendes kiadások sorába egyéb *kiadás felvételét* a kormány nem rendelheti el.

A fel nem használt összegek átvitetnek a következő évi költségvetésbe.

A bevételezés és kifizetés csak a megyefőnök utalványozására történhetik.

A megyefőnök a megyei kiadásokról és bevételekről szerkesztett közigazgatási *számadásokat*, miután azokat előbb a

választmánynak bemutatta, a megyei tanács elé terjeszti. A megyei tanács észrevételeit a belügyminiszterrel közvetlenül közli.

A megyefőnök évenként bemutatja a megyei tanácsnak a viczinalis utak fentartására szánt községi hozzájárulások felhasználásáról készített számadását is.

A megyei költségvetés és számadások végelintézésök után kinyomatnak s nyilvánosságra bocsáttatnak.

E) A megyei választmány. (Commission départementate.)

A megyei választmány egyrészt a megyei tanács folytonos működésének hiányát van hivatva pótolni, minthogy ez csak két ülősszakra gyűl össze, tehát a megyei tanács intenzióinak megfelelőleg folytatja annak önkormányzati működését és ellenőrzi a megyefőnököt, másrészt a csekélyebb önkormányzati teendők teljesítése képezi feladatát.

A megyei választmány tagjait *évenként* az augusztusi ülősszak végén egy évi megbizatással a megyei tanács választja saját tagjai sorából, és pedig olykép, hogy lehetőleg minden járásból legyen egy-egy tanács tag bevasztva. A tagok számának minimuma 4, maximuma 7. A megyei tanács tagjai közül nem vaszttható a választmány tagjává az, a ki a megye székhelyén polgármesteri hivatalt visel, valamint a képviselők és senatorok. A tagok díjazást nem kapnak. Elnök a legidősebb tag. A választmány maga határozza meg rendes ülései idejét, azonban havonként legalább egyszer tartozik ülésezni. Rendkívüli ülést az elnök vagy a megyefőnök bármikor összehivhat. A ki két hónapig az ülésekből igazolatlanul elmarad, a választmány által lemondottnak nyilvánittatik.

A mi a választmány *viszonyát* illeti a *megyei tanácshoz*: a választmány a megyei tanácsnak minden ülősszak elején számot ad működéséről és eléje terjeszti az általa szükségeknek talált javaslatokat. Az augusztusi ülősszaknak a költségvetésről véleményes jelentést terjeszt elő, ugyan ez elé kimu-

tatást terjeszt a községek pótlódó terhére és adósságaikról a végből, hogy ez által a megyei tanács a községek részére engedélyezendő pótlódó magassága és a segélyösszegek megosztása iránt tájékozva lehessen. Egyébiránt a megyei tanács által reá bízott ügyeket megbízatása határai között intézi.

Viszonya a megyefőnökkel és a többi hivatalnokokkal szemben a következő:

A közigazgatási szakok főnökei kötelesek mindazon felvilágosításokat, melyeket a választmány a feladat körébe tartozó ügyek elintézhete érdekében tőlük kíván, szóval vagy írásban megadni.

A megyefőnök vagy helyettese a választmány ülésén jelen lehet s kívánatára bármikor meghallgatandó.

A megyefőnök havonként jelentést tesz a választmánynak a részére a megelőző hónapban a kormány által engedélyezett s az ez alapon általa tett fizetési utalványozásokról.

Ha a választmány és a megyefőnök között valamely ügyben megegyezés nem létesül, a kérdéses ügy a megyei tanács legközelebbi ülésszakáig elhalasztható, a mikor is ez határoz véglegesen. Ha a választmány és a megyefőnök között összeütközés támad avagy a választmány jogkörét túllépi, a megyei tanács a köztársaság elnöke által haladéktalanul összehívandó, hogy döntsön. Ez alkalomból a megyei tanács jogosítva van új választmányt alakítani.

A megyei választmány *hatásköre*: Mindenek előtt eljár a megyei tanács által reá bízott ügyekben a megbízás határai között.

Önálló hatáskörben: határoz a megyei költségvetés szerint a községek közt felosztandó azon segélyösszegek megosztása iránt, melyekről a megyei tanács nem határozott; meghatározza a megyei munkálatok sorrendjét, valamint a megyei kölcsönök felvételének módjait, a mennyiben a tanács ezen tárgyakban nem intézkedett; gondolja a levéltárt és az ingó megyei vagyont; egyes tagjainak megbízásokat ad. Terjedt hatásköre van a rendes közlekedési vicinális utak (chemins vicinaux ordinaires) ügyében, az osztályozás, megépítés kérdéseiben, a községi képviseletek által e körben

hozott határozatok felülvizsgálata terén, hasonlókép a kataszteri becslési tarifa megállapítása körül. Ez utóbb említett határozatai ugy a megyefőnök, mint az érdekelt községi képviselők és magánosok által ténykérdések vagy czélszerűség szempontjából fellebbezhetők a megyei tanácshoz, hatáskör túllépés, törvény vagy kormányrendelet megsértése miatt pedig az államtanácshoz.

Jogositva van végül a megyei választmány mindig, nemcsak ha a megyefőnök által megkérdéztetik, de saját kezdeményezéséből is a megye érdekében bármikor saját véleményét a megyefőnökkel közölni.

F) Több megye közös érdekü ügyei.

A megyéknek szabadságukban áll, hogy ketten vagy többben közös érdekü ügyeik egyetértő intézésére szövetkezzenek. Meg van engedve, hogy közös érdekü munkákat közös költségen végeztessenek.

Ezen közös érdekü ügyek közös tanácskozmányokban intéztetnek el, melyekben az egyes megyei tanácsosok akár választmányaik, akár általok e célra kiküldött más bizottság által vannak képviselve. A tanácskozmányokon az érdekelt megyefőnökök jelen lehetnek.

A tanácskozmány határozatai érvényesekké akkor válnak, ha minden érdekelt megyei tanács által jóváhagyatnak.

G) A járási tanács. (Conseil d'arrondissement.)

Minden járásban az általános szavazatjog alapján járási tanács (conseil d'arrondissement) választatik, mely annyi tagból áll, ahány canton a járásban van, a tagok száma azonban kilenczet meg nem haladhat. Választható minden 25 évet betöltött, polgári és politikai jogainak élvezetében levő francia állampolgár, a ki a járásban lakik avagy adót fizet. Nem választhatók bizonyos hivatalnoki kategóriák, köztök az összes

adóhivatalnokok. A választás kérdéseiben semmisségi panasszal lehet élni a főnökségi tanácshoz (conseil de préfecture) s onnan az államtanácshoz (conseil d'état).

A járási tanács tanácskozásai nem nyilvánosnak, a sajtó sem közölheti azokat.

Évi rendes ülősszaka két részből áll, melyek a megyei tanács augusztusi ülősszakát megelőzőleg és követőleg tartatnak. Az augusztusi ülősszakot megelőzőleg tanácskozik a cantonalis egyenes adóknak a járásra eső hányadáról és határoz a községeknek a repartíálás tekintetéből hozzája intézett kérelmei fölött (végleg ezek fölött is a megyei tanács dönt). Az augusztusi ülősszakot követőleg a járásra megszabott, adókontingenseket az egyes községekre felosztja.

Meghallgattatik a járási tanács véleménye: járási cantonalis és községi határváltozási és székhely kérdésekben, viczinális utak osztályozása kérdésében, a megyét és községeket közösen érdeklő munkálatok kérdésében emelt felszólamlások tárgyában.

Joga van nyilatkozni a járási tanácsnak a járást érdeklő közmunkálatok, megyei utak és középületek kérdéseiben.

Politikai kérdéseket tárgyalnia szigoruan tilos.

Általában a járási tanács élettelen és meglehetősen népszerűtlen intézmény. Hatásköre igen szűk, de azt sem tölti be kellőleg. A francia önkormányzati élet, mely a járásban mindig szunyadt, a cantonokban van hivatva erőteljesebb életre kelni. Ma a törekvés Franciaországban a cantonalis élet fejlesztésére irányul.

HARMADIK RESZ.

AZ ÁLLAMI KÖZIGAZGATÁS.

Hogy a francia közigazgatási organismus egészét felölelő képet nyerjünk, a következőkben vázolni szándékozunk a közép-fokozatu francia közigazgatást állami szervek által ellátott részében, valamint a francia közigazgatást felsőfokon.

Kezdjük ez utóbbin.

I. A köztársaság elnöke.

A francia végrehajtó hatalom gyakorlója a köztársaság elnöke (président de la république).

Az elnököt a Versaillesban nemzetgyűléssé (assemblée nationale) alakult senatus és képviselőház abszolút többsége hét évre választja. A volt francia uralkodó családok tagjai nem választhatók. Az elnök mandatumának letelte előtt egy hónappal a törvényhozás mindkét háza összeül az új választás megtartása végett. Ha e végből az összehívás nem történik meg, a nemzetgyűlés az elnök hatóságának leteltét megelőző tizenötödik napon teljes joggal önmagától megalakul. Az elnök időközben bekövetkezett halála vagy lemondása esetén a két ház haladéktalanul egybegyül az új választás megejtése végett. Az üresedés ideje alatt a minisztertanács van felruházva a végrehajtó hatalom gyakorlásával. A mennyiben az elnöki szék megüresedésekor a képviselőház éppen fel volna oszlatva, a képviselőket választó gyülekezetek azonnal egybehívandók, a senatus pedig teljes joggal összejő.

Az elnöknek politikai, törvényhozási és közigazgatási jogköre van.

Politikai jogai a következők: Az elnök az állam feje és képviselője; annak nevében cselekszik és egyezkedik. A nemzeti ünnepélyeken elnököl. Fogadja a hatalmak nagyköveteit; közöltetnek vele is a civilizált államok fejeinek egymás között váltott jegyzékei és iratai. Gondoskodik a nemzetközi szerződések megkötéséről és jóváhagyja azokat. Rendelkezik a haderővel: háborút azonban csak a két ház előzetes beleegyezésével izenhet. Kegyelmet gyakorol; amnestiát azonban csak törvény mondhat ki. A senatus megegyezésével a képviselőházat feloszlathatja. Kinevezi a magasabb funkcionáriusokat, a méltóságokat és kitüntetésekét osztogatja.

Mint a *törvényhozás* egyik faktora: a kezdeményezést gyakorolja s feladatát képezi a törvények kihirdetése. A kihirdetési határidőn belül joga van indokolt izenettel a két házat új tanácskozásra hívni fel és ez a felhívás vissza nem uiasítható.

Adminisztratív tekintetben: az elnök a végrehajtó hatalom teljességével bír, feje a közigazgatásnak, feladata a törvények pontos és folytonos végrehajtását eszközölni. Minden rendlete miniszteri ellenjegyzést igényel. A felelősség ezekért a minisztereket illeti; maga az elnök csak árulásért vonható felelősségre.

A köztársasági elnök rendeletei a *décret* nevet viselik. Ha kegyelmet gyakorol, elhatározásai *décision*-nak nevezetnek.

Az elnök rendeletei kétfélék: általánosak (*décrets généraux*) és különlegesek (*décrets spéciaux on individuels*). Az előbbiek közérdekű ügyekben bocsáttatnak ki; az utóbbiak magánügyekben, ilyen pl. bányászati engedély kiadása, kinevezés stb. Az előbbiek közül a szabályrendeletek (*décrets réglementaires*) mindig csak az államtanácsból bocsáthatók ki; hasonló formáság van előírva némely más nem szabályalkotást tartalmazó közérdekű rendeletre nézve is (*décrets rendus en forme de réglement d'administration publique*).

A közérdekű rendeletek a hivatalos lapban és a törvénytárban tétetnek közzé; ugyanez némely magánérdekű rendeletre is elő van írva. Egyébiránt minden rendelet csak a szabályszerű közhirrététel illetőleg kézbesítés után hajtható végre.

Az általános érdekű rendeletek ellen csupán hatalmi tul-

hágás (*excès du pouvoir*) miatt lehet jogorvoslattal élni. Azon magánérdekű rendeletek azonban, melyek egyéni jogot sértenek, a közigazgatási bíraskodás rendes útján megtámadhatók.

Egyébiránt az elnök minden rendelete ellen kegyelmi uton (*voie gracieuse*) ő hozzá, kérvényi uton (*voie de pétition*) pedig a törvényhozás házához lehet folyamodni.

2. *A miniszterek.*

A miniszteriumok (*départements ministériels*) számát és beosztását a köztársasági elnök határozza meg.

Jelenleg tiz miniszter van, u. m.: igazságügyi (kultusz is), egyszersmind elnöke az államtanácsnak; belügyi; pénzügyi; külügyi; hadügyi; tengerészeti; közoktatási és szépművészeti; kereskedelmi, ipar- és gyarmatügyi; közmunkaügyi; földművelésügyi miniszterek.

Az alállamtitkári intézményt (*sous-secrétaire d'état*), az alállamtitkárok számát és jogkörét rendezni szintén a köztársasági elnök hatalmába tartozik.

A miniszterek egyike a minisztertanács elnöke. Ez képviseli és személyesíti a kormány politikáját, védi azt a parlamentben, a kabinet az ő nevét viseli. Az elnökség nincs határozott miniszteri tárczához kötve.

Az egyes miniszteriumok belső szervezete, előléptetési viszonyai, fegyelmi szabályai szabályrendelet formájában kiadott köztársasági elnöki rendeletekkel rendezvők. A miniszteriumok személyzetéből az igazgatókat (*directeurs*) a miniszter előterjesztésére a köztársasági elnök nevezi ki, a többi tisztviselőket a miniszter.

A miniszterek a köztársasági elnök segédei a kormányzás terén. Aktiv közigazgatási intéző hatalommal bírnak (*agents administratifs*), Tevékenységük és *feladataik* igen széles körre terjednek.

Szabályalkotási jogkörük voltakép nincs; ez a köztársaság elnökének van fentartva, ki ezt miniszterei előterjesztésére gyakorolja.

A miniszteri intézkedések sokfélék. Vannak utasítások (instructions) és körrendeletek (circulaires), melyek a törvényeket és az elnök rendeleteit magyarázzák, bővebben fejtegetik a végrehajtás szempontjából. Ez a magyarázat az alárendelt hatóságokra szorosan kötelező, a bíróságokra és egyesekre nézve azonban tisztán csak doctrinalis hatálylyal bír.

A miniszternek egyes személyek vagy határozott specziális tárgyak dolgában kibocsátott intézvényei rendeleteknek (ordres) határozatoknak (décisions, arrêtes) neveztetnek. Ilyenek például, a közoktatásügyi miniszter rendeletei az elemi iskolai vizsgák ideje tárgyában, az igazságügyminiszter rendelete esküdtszéki elnök kinevezése tárgyában stb.

Azon miniszteri intézkedések ellen, melyek egyéni jogot sértenek, a közigazgatási bíraskodás rendes útja az államtanács előtt nyitva áll. Egyébiránt maga a miniszter is, mindaddig, míg az a szerzett jogok sérelme nélkül lehető, visszavonhatja intézkedéseit. Nem teheti ezt oly végzéseire nézve, melyeket közigazgatási bírói minőségben hozott. Mert a miniszterek a közigazgatási bíraskodás terén is birnak hatáskörrel. Meg van ugyanis engedve bizonyos esetekben, hogy az alsóbb hatóság állítólagos jogsértő intézkedése ellen, melylyel szemben az államtanácsnál mint közigazgatási bíróságnál lehet panaszt tenni, a sértett fél előzetesen a miniszterhez felebbezzen (recours) s annál keressen orvoslást. A miniszter az ily felebbezés fölött négy hónap alatt végzést (arrêté) hozni tartozik. Ha ezt elmulasztja, akkor a fél a rendes panaszkérvénnyel (requête) fordulhat az államtanácshoz mint közigazgatási bírósághoz, azonban ez előtt vevénnyel köteles igazolni, hogy időközben a miniszterhez élt felebbezéssel. A minisztereknek vitás ügyekben hozott határozatai is megtámadhatók panaszszal az államtanács mint közigazgatási bíróság előtt.

A miniszterek egyik lényeges feladata a nekik alárendelt hatóságok közigazgatási eljárását folyton éberen *ellenőrizni*. E végből a miniszter alantas hatóságaitól azok eljárását bármikor számon kérheti, azokat utasításokhoz kötheti, intézkedéseiket megsemmisítheti vagy megváltoztathatja.

Minden miniszter a maga hatáskörében képviseli az álla-

mot. Ily jogalapon szerződéseket köt és ügyletekbe bocsátkozik az állam nevében s az államot hatóságok előtt képviseli.

A miniszterek jogkörébe tartozik az állam kiadásainak utalványozása. Miniszteri utalványozás nélkül az állampénztárból semmi ki nem fizethető. Még ha elmarasztaltatik is az állam, a miniszter kiutalványozása nélkül a követelés rajta be nem hajtható.

A miniszteri *felelősség* Franciaországban is hármas: politikai, magán- és büntetőjogi. Mint minden parlamentaris államban, Franciaországban is igazi sulya és hatálya a politikai felelősségnek van. A politikai felelősségnek következményei lehetnek az egész kabinetre avagy csak egyes miniszterekre kihatók, a szerint a mint a kabinetnek, mint ilyennek vagy pedig csak egyes miniszternek politikája van engageirozva.

3. Az államtanács.

Az államtanács (conseil d'état) áll a következő tagokból: a pecsétőrből (garde des sceaux) azaz az igazságügyminiszterből mint elnökből, az alelnökből, 32 rendes és 18 rendkívüli tanácsosból, 30 folyamodásmesterből (maîtres des requêtes), 36 ügyészből (auditeurs), kik közül tizenkettő első osztályu, egy főtitkárból (secrétaire général) és a vitás ügyek osztályának titkárából (secrétaire special attaché à la section du contentieux).

Valamennyi tagot a köztársaság elnöke nevez ki és ment fel.

Tanácsos lehet minden 30 évet betöltött francia állampolgár; a folyamodásmesterségre 27, az első osztályu ügyészségre 32 év a minimális életkor. A tanácsosság általában incompatibilis minden fizetéssel járó közszolgálattal. Azonban a rendes tanácsosok, a folyamodásmesterek és az első osztályu ügyészek három évi szolgálat után három évnél nem hosszabb időremás közszolgálatba is léphetnek a nélkül, hogy az államtanácsból ki kellene válniok, de a fizetéseket nem kumulálhatják. Ez a kivétel az illető állásokat betöltőknek legfeljebb egyötöd részére vonatkozhatik.

A rendkívüli tanácsosok a közigazgatás szolgálatában álló egyének közül neveztetnek ki. Ekkép a gyakorlat emberei az

elmélet képviselőivel, a rendes tanácsosokkal, üdvös együttműködésre utalvák.

Az első osztályu ügyészek a másodosztályuak köréből vagy régebben az államtanácsban szolgált ügyészek közül neveztetnek ki. A legalább négy évet szolgált másodosztályu ügyészeknek bizonyos számukra fentartott állásokra (egy pár megyei főtitkárság, járási főnökség stb.) van igényök.

Az államtanács vagy plenumban határoz (l'assemblée générale du conseil d'état) vagy külön osztályokban (section), így van három közigazgatási osztály, aztán a vitás ügyek osztálya (section du contentieux); s félmeíülő szükség esetén működik még a vitás ügyeknek ideiglenes osztálya (section temporaire du contentieux); végül van vitásügyi teljes ülés (assemblée du conseil statuant en contentieux).

Az egyes *osztályok* elnökből és öt (a vitás ügyek osztálya hat) rendes tanácsosból állanak. Az osztályelnököket a köztársaság elnöke nevezi ki s ő osztja be a rendes tanácsosokat is az egyes osztályokba. Az egyéb személyzet beosztása az igazságügyminiszter feladata. A *teljes ülés* határozatképességéhez legalább 16 rendes tanácsos jelenléte szükséges. A legfontosabb ügyek teljes ülésben tárgyaltnak. Az igazságügyminiszternek tanácskozási joga s szavazata van, ha elnököl akár a teljes, akár az osztályüléseken, kivéve a vitás ügyek osztályát a hol szavazata nincs. A többi miniszternek csak a saját ressortjukba tartozó adminisztratív ügyekben van szavazatuk; közigazgatási vitás ügyben minisztereknek soha sincs szavazatuk. A *vitás ügyek osztályában* az oda beosztott folyamodásmesterek azon ügyekben, melyekben az előadással vannak megbizva, szavazatot is gyakorolhatnak. Négy kormánybiztos (commissaires du gouvernement) is tagja a vitás ügyek osztályának.

Felmerülő szükség esetén a választási ügyek nagyobb tömegének elintézésére a vitás ügyek osztályán kívül még egy *ideiglenes osztály* (section temporaire du contentieux) is működik. Ez elnökből, négy tanácsból, három folyamodásmesterből és két kormánybiztosból áll.

A vitásügyi osztályok ötös tanácsnál kisebbben nem határozhatnak.

A *vitásügyi teljes ülés* áll: az államtanács elnökéből, a vitásügyi osztályból és az államtanács alelnöke és az osztályok elnökei által egyetértőleg a többi osztályokból berendelt nyolcz tanácsosból.

4. Az államtanács jogköre.

Az államtanács igen lényeges szerepet tölt be a francia közeletben.

Van *politikai hatásköre* is. Ide tartozó jogositványai: a szentszék bulláinak beiktatása, a vallási szövetkezetek engedélyezése, tengeri zsákmány jogkérdésekben, idegenek kivételes honfiusítása ügyében való eljárás.

A *törvényhozás* terén többé nem gyakorolja ugyan az államtanács azt a lényeges befolyást, mely korábban osztályrészeül jutott, azonban most is gyakorlatban van, hogy a törvényhozó testületek avagy a kormány egyes javaslatokra nézve az államtanácstól véleményt kérnek. Ily esetekben az államtanács megbízottat is küldhet a parlamentbe, hogy ez ott a tanács álláspontját védje.

Lényeges az államtanács *közigazgatási hatásköre*. A köztársasági elnök *szabályrendeleteinek* (réglements d'administration publique) kibocsátása előtt köteles az államtanácsot *meghallgatni*. Ez által, noha az elnök nincs kötve az államtanács véleményéhez, az államtanács az esetek többségében az elnököt megillető szabályalkotási jogkör részesévé válik. Az elnök szabályrendeletének törvényességét a rendes bíróság egyes konkrét esetekben megítéli, a mennyiben, ha azt törvénybe ütközőnek találja, az alkalmazást tőle megtagadja. Egyébiránt hatáskör áthágás (excès du pouvoir) okából az elnök szabályrendeleteivel szemben is van az államtanács előtt jogorvoslatnak helye.

Egyes törvények bizonyos ügyekben kibocsátandó szabályrendeletekre specziális sankciót állapithatnak meg; ilyen hiányában érvényesül azaz általános szabály, hogy a köztársasági elnök, a megyefőnök és a polgármester szabályrendeleteinek áthágása 1—5 franknyi pénzbírsággal sújtatik.

A szabály alkotás körén kívül vannak egyes fontosabb esetek, melyekben a köztársasági elnök a szabályrendelet kibocsátásának formáit megtartani, azaz intézkedés előtt az államtanácsot előzetesen meghallgatni köteles (décrets en forme de réglements d'administration publique). Ily természetű elnöki rendeletek például a kisajátításnak alapul szolgáló közérdek fenforgásának kijelentése, a megyei tanács törvénytelen határozatainak megsemmisítése, községi határváltozás, községi közvetett adószedés engedélyezése stb

Fontos az államtanács közigazgatási ügyekben gyakorolt jogkörét illetőleg, hogy a köztársasági elnökkel és megyefőnökkel osztozik a közigazgatási *felügyelet és ellenőrzés*, a francia jog terminológiája szerint a közigazgatási gyámkodás (tutelle administrative) feladatában. E szerint az államtanács jóváhagyása szükséges az állam, megyék, községek, köz- és vallási intézetek javára tett ajándékozások és hagyományok elfogadásához, a községek és közintézetek vagyonkezelése, vagyonszerzése, elidegenítése, ugyanazok perben állása kérdéseiben. Ezen tisztán közigazgatási természetű és tisztán észszerűségi szempontok körül forgó gyámkodási jogkörben hozott határozatok természetsszerűleg nem lehetnek közigazgatási bíráskodási utra tartozó panaszszal megtámadhatók.

Egyébíránt az államtanács bárminő közigazgatási ügyekben a kormány részéről gyakran megkérdeszetik és ilyenkor *véleményezőleg* nyilatkozik.

Mindezeknél fontosabb azonban az államtanácsnak vitás ügyekben való szerepe. Az államtanács egyfelől vitás közigazgatási ügyekben jár el, másfelől a hatáskör tullépés (excès du pouvoir) okából emelt semmisségi panaszokat souverain módon elbírálja.

5. Az államtanács eljárása közigazgatási vitás ügyekben.

A közigazgatási bíráskodás Franciaországban az egyesen ejtett jogsérelmek, sohasem az érdek sérelmek orvoslására szolgál. Hogy a közigazgatási bíráskodás útja igénybevehető legyen, szükséges továbbá, hogy a jogsértés közigazgatási

intézkedés által okoztatott legyen. Így a magas politika terére vagy a kormányzat körébe tartozó cselekményekkel szemben ily jogorvoslat igénybe nem vehető. Akkor sincs helye, ha az adminisztratív hatóság voltaképen nem mint ilyen, hanem mint magánjogi szerződő fél jár el; mert ilyenkor a magánjogi vitákra illetékes rendes bíróság van hivatva eljárni. Kivételt e tekintetben csupán az államnak szállítási és közmunkavállalati szerződései képeznek, melyek tekintetében felmerülhetők vitás kérdések a közigazgatási bíróságok elé vihetők. Az olyan adminisztratív intézkedések, melyek szabályalkotást tartalmaznak — a szabályrendeletek — szintén nem vihetők ez utra: ezekkel szemben csak hatáskör áthágás miatt lehet az államtanácshoz folyamodni. Szükséges továbbá, hogy az adminisztratív cselekmény az illető közigazgatási hatóságtól mint ilyenről eredett legyen, hogy az semmikép az illető hatósági személy személyes egyéni cselekményének ne legyen tekinthető. Végül közigazgatási vitának csak akkor lehet helye, ha a támadás maga az adminisztratív hatóság ellen intézhető; ha tehát például közmunkavállalati szerződésből a vállalkozó és alvállalkozó között támad vita, a nélkül, hogy a közigazgatási hatóság maga érintve volna, akkor noha a vita alapján közigazgatási jogviszonyból fejtett ki, nem a közigazgatási bírói, hanem a rendes bírói út nyer alkalmazást. A közigazgatási bíróság nemcsak semmisíteni, hanem megváltoztatni és magyarázni is van jogosítva a megtámadott közigazgatási intézkedést.

Az államtanács vitás közigazgatási ügyekben majd mint egyetlen, majd mint fellebbviteli bíróság jár el. A panaszkérvénynek (requête) a sérelmes határozat kihirdetésétől illetőleg kézbesítésétől számított három, a főnökségi tanács (conseil de préfecture) határozataival szemben két hónap alatt kell érvényesíttetni. A panaszkérvényben felsorolandó a felek neve és lakása, benne kell foglaltatnia a tények sommás előadásának, csatolandók a szükséges okmányok, előadandók a bizonyítékok és mindezek alapján levonandó a következtetés, azaz a kérelem (conclusion). Az államtanács előtt folyó vitásügyi eljárásnál az ügyvédi képviselő általában kötelező, kivételt képeznek e tekintetben a választási és egyenesadó felszólamlási ügyek,

melyekben közigazgatási formák között mozgó és költség nélküli az eljárás, valamint a hatáskör tullépés okából emelt panaszok, melyek tekintetében az eljárás szintén egészen egyszerű.

Az elővizsgálatot a vitás ügyek osztálya illetőleg a vitás ügyek ideiglenes osztálya teljesíti.

A panaszkérvény beadásáról a megtámadott fél két hónap alatt értesítendő; ez az értesítés, ha a támadott fél miniszter, adminisztratív uton történik. Az ellenfélnek a kézbesítéstől számított 15 nap, illetőleg egy és két hónap alatt (a lakhely távolságához képest) kell válaszolnia.

Az ítélethozatal elyben a vitásügyi teljes tanácsot illeti. Azonban a vitásügyi osztály, illetőleg a vitásügyek ideiglenesen szervezett osztálya jár el azon ügyekben, melyek csak adminisztratív formák közt, rendszerint ügyvédi képviselet nélkül intéztetnek; ezek a választási és adófelszólamlási vitásügyek. A vitásügyi teljes tanácsülésben — a mely nyilvános — a vitásügyi osztály nevében egy tanácsos, folyamodásmester vagy ügyész, a vitásügyi osztály ülésében egy folyamodásmester vagy ügyész adja elő az ügyet. Ezt követőleg a felek ügyvédei tehetik meg észrevételeiket. Végre a kormány biztosa (commissaire du gouvernement) gyanánt működő folyamodásmester nyilatkozik. A tanácskozás zárt ajtók mellett történik; az ítélet (arrêt) nyilvánosan hirdettetik ki. Az ítéletek a francia nép nevében (au nom du peuple français) szólnak. A bepanaszolt közigazgatási hatóság eljárási költségeiben nem maraszthalható, kivéve a szállítási és közmunkavállalati szerződésekből felmerülő vitás ügyeket.

Az államtanácsnak decisioi különben önmaga előtt bizonyos jogorvoslatokkal megtámadhatók. Ilyen az igazolás (opposition) melynek két hónapon belül van helye s melynek eredményessége esetén a határozathozatal előtti állapot létesül s egészen új vizsgálat alapján hozatik meg az új ítélet. Ilyen a felülvizsgálati kérés (demande en révision), mely szintén két hónapon belül emelhető oly esetekben: midőn a megtámadott határozta azóta hamisaknak elismert okmányokon alapszik; midőn az elmarasztalás azért történt, mert az ellenfél a bizonyítékokat visszatartotta; midőn a törvényes formák be nem tartattak.

6. *Hatáskör túllépés.*

Hatáskör túllépés (*excès eu pouvoir*) okából bármely közigazgatási vagy közigazgatási vitásügyi határozat, még a szabályrendeletek is megtámadhatók az államtanács előtt, ha illetéktelenség, a törvényes formák megsértése vagy a hatóságot megillető jog hibás alkalmazása (*détournement du pouvoir*) forog fenn. Hogy mikor illetéktelen valamely határozat vagy mikor hozatott az a törvényesen meghatározott formák megsértésével, mindez bővebb magyarázatot nem igényel. A hatósági jog hibás alkalmazása pedig akkor fordul elő, ha a hatóság a neki adott jogot nem oly esetekre alkalmazza, a minökre neki az tényleg adva van; ily eset volna pl., ha a megyefőnök, kinek jogában áll a községet adósságai megfizetésére kényszeríteni, ezen jogát úgy alkalmazza, hogy valamely község ellen támasztott, azonban a község által alaposan kifogásolt követelést hivatalból beállít a budgetbe.

Hatáskör túllépés miatt azonban csak akkor van folyamodásnak (*recours*) helye, ha más törvényes eszköz a károsodás meggátlására nincs, nevezetesen, ha az illető adminisztratív hatóság utolsó fokban határozott, valamint, ha a kérdés nem tartozik rendes birói utra. A folyamodás két hónap alatt érvényesítendő.

Az államtanács, ha a folyamodást igazoltnak találja, a panaszolt rendelkezést megsemmisíti.

Az eljárás egyszerű, minden képviselet nélkül való s minimális költségekkel jár.

7. *A megyefőnök.*

A francia középfoku, megyei közigazgatásnak főszervei: a megyefőnök (*préfet*), a vezető közigazgatási tisztviselő; az önkormányzat életorganumai: a megyei tanács (*conseil général*), megyei választmány (*commission départementale*) és a járási tanácsok (*conseil d'arrondissement*): végül a főleg közigazgatási bíráskodással foglalkozó főnökségi tanács (*conseil*

de prefecture). Ide számítandó még a megyei közoktatási tanács (conseil départemental de l'instruction publique) consultativ és biráskodási hatáskörrel.

A közigazgatás egyes ágainak vezetését a megyefőnöknek alárendelten teljesítik: az egyenes-, a fogyasztási adó, az illetékügyi igazgató, a posta- és távirda igazgató, az utak és hidak mérnökei, valanint a bányamérnökök. Magában a politikai közigazgatásban pedig a központban a megyei főtitkár (secrétaire général), a járásokban pedig a járási főnökök (sous-préfets) működnek mint főtisztviselők szoros alárendeltségben a megyefőnökhöz.

A *megyefőnököket* a belügyminiszter előterjesztésére a köztársaság elnöke nevezi ki és bocsátja el. Ahhoz, hogy valaki megyefőnökké kineveztethessék szükséges, hogy francia, legalább 25 éves legyen s polgári és politikai jogainak teljes élvezetével birjon. Fizetés tekintetében három osztályba sorozvák a megyei főnökségek; azonban a harmad- és másodosztályu megyefőnökök bizonyos évi főnöki szolgálat után tekintet nélkül az általuk elfoglalt főnöki állás hova sorozottságára, előlépnek a második, illetőleg első osztályba. A tiszteletbeli megyefőnöki czim a tényleges szolgálatban nem álló vagy nyugalomba helyezett megyefőnököknek is megadható.

A megyefőnöknek a megye székhelyén kell laknia s onnan a belügyminiszter engedélye nélkül nem távozhatik. Távolléte alatt a megyefőnököt az első főnökségi tanácsos helyettesíti, a főnök azonban a helyettesítéssel a megyei főtitkárt vagy a főnökségi tanácsosok bármelyikét megbizhatja.

A megyefőnök igen terjedt működési körrel bir. Politikai, szabályalkotási, tulajdonképeni közigazgatási felügyeleti feladatai vannak, továbbá képviseli az államot.

Mint *politikai tisztviselő* a központi hatalomtól kapja a rendelkezéseket, a miniszterek meghagyásait keresztülviszi, politikai befolyást, felügyeletet gyakorol mindennemű szolgálatra és minden tekintetben.

A közigazgatás terén, úgy mint felsőfokon a köztársaság elnökét, alsó fokon a községi polgármestert, középfokon a megyefőnököt illeti a *szabályalkotás joga* (pouvoir réglemen-

taire). Szabályrendeleteiben a megyefőnök a köztársasági elnök szabályrendeleteit, valamint a polgármestereknek a községi rendészet terén alkotott szabályrendeleteit tiszteletben köteles tartani. Ez utóbbiakat illetőleg azonban a megyefőnöknek is jogában áll a közbiztonság és nyugalom érdekében oly esetekben, midőn a községi hatóságok az intézkedést elmulasztják, szabályrendeleteket bocsátani ki az egész vármegye összes községeire vagy a községek egy csoportjára nézve; egy községre nézve ez a jog csak úgy gyakorolható, ha az illető község polgármestere előzetesen eredmény nélkül lön figyelmeztetve.

Mint a szó legsajnálatosabb értelmében vett *közigazgatási tisztviselő* (agent administratif) a megye területén a megyefőnök hajtja végre a törvényeket, az elnök és a miniszterek rendeleteit. Továbbá egész nagy jogkör van neki berendezve a magasabb állami funkcionáriusoktól hozzája decentralisált ügyekben. Ezenfelül terjedt kinevezési hatalma van. Így kinevezi az elemi iskolai tanítókat és tanítónőket, az adószedők egyrészét, a fogházak igazgatóit és öreit, a megyei levéltárnokokat, megyei építészeket, a tébolydákra és fogházakra felügyelő bizottság tagjait, utbiztosokat, községi adó- és fogyasztási adópénztárnokokat, levélhordókat.

A megyefőnök széles közigazgatási hatáskörében azonban teljesen alá van rendelve a minisztereknek, eljárásáról ezeknek számot ad s intézkedései az illető miniszter által megsemmisíthetők vagy megváltoztathatók.

A megyefőnök a községek, kórházak és egyéb közintézetek felett az *administratív felügyeletet*, gyámkodást (tutelle administrative) gyakorolja, a mennyiben ezek jogi és gazdasági életének lényegesebb mozzanatai jóváhagyását igénylik. A perbe bocsátkozás és az ajándékozási ügyletek kérdéseiben az ellenőrzés a főnökségi tanács és az államtanács által gyakoroltatik.

Mint az *állam képviselője*, ennek nevében perbe bocsátkozik, egyezkedik, szerződik a megyefőnök. Az állam ellen irányzott keresetek érvényesen intézhetők a megyefőnök ellen.

Végtere az újabb francia jogfejlődés során mind erőtel-

jesesebben jelentkező megyei *önkormányzati* organumok, a megyei tanács és a megyei választmány határozatai előkészítésének és a meghozott határozatok végrehajtásának feladata szintén a megyefőnök ügykörébe tartozik. E minőségében a megyefőnök eljárásáról a megyei tanácsnak számot adni tartozik, azonban alávetve azért annak e minőségében sincs, s a megyei tanács nincs jogosítva a megyefőnök ellen bárminemű fegyelmi avagy megrovási intézkedést tenni.

A megyefőnök *utasításokat* (instructions) és *határozatokat* (arrêts) bocsát ki. Amazoknak célja a megyei hivatalnokokat illetőleg magát a nagyközönséget mind arról tájékoztatni, a mit tudniok érdekekben áll, tartalmazzák a törvények, rendeletek magyarázatát stb.

A megyefőnök rendelkezéseit írásba foglalni köteles: az általános érvényűek kihirdetendők, az egyént érdeklők szabályszerűen kézbesítendők. Minden megyében van egyébiránt hivatalos közlőny, melyben a köz- és helyi igazgatásra vonatkozó minden lényeges rendszabály közzététetik.

A megyefőnök szabályrendeletei ellen az államtanácsnál lehet hatáskörtullépés okából jogorvoslattal élni.

Ha a megyefőnök határozata meg nem jelenés alapján hozatott, ellene az igazolás jogorvoslatával lehet élni. Ha a határozat contradictorius eljárás után hozatott, vagy a miniszterhez lehet felebbezni, s ekkor záros határidőt betartani sem kell, vagy jogsértés esetén egyenesen az államtanácshoz; ha azonban illetéktelenség vagy hatáskör tullépés okaira van alapítva a miniszterhez intézett fellebbezés, akkor csak három hónap alatt lehet azt érvényesíteni, akár csak direkte az államtanácshoz fordulna a panaszos.

A miniszter hivatalból is megsemmisítheti a megyefőnök határozatait.

A hatáskörtullépés esetén kívül még lehet a törvény által meghatározott esetekben direkte az államtanácshoz fordulni, de mindig a záros három hónapon belül (a miniszterhez bármikor.)

Végre az érdekeltek kegyelmi uton bármikor, ha már más megyefőnök vagy más miniszter van is, kérhetik valamely

megyefőnöki intézkedés megváltoztatását. Ezt a megyefőnök vagy a miniszter a szerzett jogok sérelme nélkül meg is teheti bármikor.

8. A megyei főtitkár. A járási főnökök.

A megyei főtitkárt (secrétaire général) a köztársaság elnöke nevezi ki s bocsátja el. A főtitkári állások három fizetési fokozatba vannak sorozva. A főtitkárságnak czime is adományozható. A főtitkár a megyefőnök által a főnökségi teendőknek vagy azok egy részének vitelével megbízható; ha azonban a megbízatás állandó vagy ha annak a megyefőnöknek a megyéből való távolléte az oka, a megbízáshoz a belügyminiszter jóváhagyása szükséges. Ilyenkor a főtitkárt a legutolsó megyetanácsos helyettesíti.

Egyébként a főtitkár specziális teendői közé tartozik a levéltár felügyelete és a prefektura levelezéseinek alájegyzése. A főnökségi tanács előtt pedig a kormány biztosának (commissaire du gouvernement) funkcióját tetjesíti.

Minden járásban van *járási főnök* (sous préfet), a kit a belügyminiszter előterjesztésére a köztársaság elnöke nevez ki és bocsát el. A járási főnökségek három fizetési fokozatba sorozvák, azonban az alsóbb fokozatú járási főnökök bizonyos évi szolgálat után tekintet nélkül az illető főnöki állás mely fizetési fokozatba sorozottságára, a magasabb fokozatba előlépnek.

A járási főnöknek a járás székhelyén kell laknia; onnan csak a megyefőnöknek miniszterileg jóváhagyott engedélyével távozhatik. Távollétében a járás valamelyik közigazgatási hivatalnoka vagy valamely főnökségi tanácsos helyettesíti.

Azon járásban, melynek székhelye egyszersmind megyei székhely, a járási főnök teendőit is a megyefőnök végzi.

A járási főnök végrehajtó tisztviselő, a ki a megyefőnök utasításai szerint jár el, azonban mind több esetben önálló, a megyefőnöktől decentralisált jogkör is ruháztatik reá. Intézkedéseiről a járási főnök a megyefőnöknek számot ad, azok a megyefőnökhöz fellebbezhetők, a ki a járási főnök határozatait megsemmisítheti (hivatalból is) avagy megváltoz-

tathatja (rendszerint felebbezés folytán). Csupán bizonyos telepengedélyezési kérdésekben — a mint alább érintve lesz -- lehet a főnökségi tanácshoz fordulni a járási főnök határozatai ellen.

A megyefőnök jogköre egy részét átruháztatja a járási főnökre, továbbá oly esetekben, midőn a községi polgármester a törvény által megrendelt cselekményeket teljesíteni vonakodik, a megyefőnök ezek foganatosítására a járási főnököt küldheti ki. A járási főnök közigazgatási vitás ügyekben az eljárásra hivatott főnökségi tanács által bizonyos vizsgálati cselekmények teljesítésével megbízható.

9. A főnökségi tanács.

Minden megyében van *főnökségi tanács* (conseil de préfecture). Áll a megyefőnökből mint elnökből és 3—4, Szajna megyében 8 tanácsosból (conseiller de préfecture). Évenként a köztársaság elnöke alelnököt jelöl ki minden főnökségi tanácshoz.

A főnökségi tanácsosokat a köztársaság elnöke nevezi ki és menti fel. A tanácsosság előfeltételei legalább 25 éves életkor és jogi licentia tus, Az utóbbi kvalifikáció nem szükséges olyanoknál, kik legalább tíz évig közigazgatási vagy bírói hivatalt viseltek, avagy ugyanennyi ideig megyei tanácsosok vagy polgármesterek voltak. A tanácsosok három fizetési fokozatba vannak beosztva.

A tanácsosi állással össze nem fér semminemű közhivatal, sőt a választás útján nyert tisztségek sem, mint pl. polgármesterség, községi esküdti, községi, járási, megyei tanácsosi állás, képviselőség, senatorság. Ha valamelyik tanácsos akadályozva van, helyébe egy megyei tanácsost a többi főnökségi tanácsosok jelölnek ki; ha pedig egy kivételével a többi vagy pedig éppen valamennyi főnökségi tanácsos akadályozva volna az eljárásban, akkor a megyefőnök előterjesztésére a belügyminiszter jelöli ki azon megyei tanácsosokat, kik a helyettesítést végzik.

A főnökségi tanács *adminisztratív hatásköre* nem terjedt. Egyrészt véleményeket ad a megyefőnöknek. Nevezetesen van-

nak bizonyos esetek, mint pl. kisajátítási, többnemű községi kérdések stb. melyekben a megyefőnök intézkedés előtt köteles meghallgatni a főnökségi tanácsot, a minek elmulasztása esetén a főnök intézkedése ellen a törvényesen előírt formák be nem tartása okából hatáskör áthágás miatti panasznak van helye. Egyébként a főnökségi tanács a közigazgatási *gydmkodás* (tutelle administrative) terén is bir feladatokkal, nevezetesen a községeknek és közintézeteknek, felelősséggel az államtanácshoz, a perben állásra az engedélyt megadja vagy megtagadja.

A főnökségi tanács igazi széles hatásköre a *vitás közigazgatási ügyek* terén való intézkedésben áll. E körben a büntető ügyi vitás kérdések közül csak igen kevés, nevezetesen a kihágási bíráskodás (police correctionnelle) egy csekély része tartozik a főnökségi tanács elé, mert ezen ügyek általában a rendes bíróságok elé utalvák.

A főnökségi tanácsnak a vitás közigazgatási ügyekben való terjedt hatásköréből, mely *texative* van megállapítva, hadd legyenek kiemelve a lényegesebb esetek.

A főnökségi tanács bíráskodik mindazon vitás ügyekben melyek a közigazgatás és a közmunkálatok teljesítése iránt vele szerződött vállalkozók, engedményesek, építésszek stb. között a szerződésből felmerülnek, érintsék e kérdések akár a szerződés magyarázatát, akár annak alkalmazását, akár következményeit. Közmunkálatnak tekintendő minden közérdekből teljesített munkálat, így: utcza kövezés, világítás, öntözés, népszámlálás, községháza, iskola, templom, kaszárnya építés, temető nyitás, zárás, kórházi, menedékházi, plébánia építkezések stb.

Hasonlókép a főnökségi tanács ítélkezése alá tartoznak a közmunkálatok keresztülvitele által egyeseknek okozott károknak, nevezetesen azok megtérítésének, nemkülönben az adminisztráció által az egyesek ingatlan földbirtokából közmunkálatok teljesítésére igénybe vett anyagok megtérítésének kérdéseiben felmerülő vitás ügyek.

Veszélyes, egészségtelen és alkalmatlan vállalatok engedélyezése a megyefőnököt, illetőleg, a legutolsó helyen nevezet-

tekre nézve a járási főnököt illeti meg. Amaz szorosan körülírt helyszíni eljárás és a főnökségi tanács meghallgatása, ez a községi polgármester meghallgatása után határoz. A mennyiben a telepengedély megadatik, az érdekeltek a főnökségi tanácsnál, ettől tovább az államtanácsnál élhetnek panaszszal; a telepengedélyezés megtagadása esetében pedig direkt az államtanácsnál kereshetni orvoslást.

A községi tanács által egészségtelen lakások egészségeské tétele érdekéből elrendelt munkálatok avagy egészségtelen lakások kiürítése kérdéseiben szintén a főnökségi tanácshoz lehet folyamodni.

A plébánia és a temetkezési vállalkozó között kötött szerződés (mert, mint már más alkalommal jelezve volt, a temetés rendezés Franciaországban papi monopolium), illetőleg annak magyarázata iránt felmerülő vitás kérdésekben ugyancsak a főnökségi tanács jár el; egyéb e térre tartozó kérdések a rendes bíróságok hatáskörébe tartoznak.

A letartóztatási intézetek és ezek szállítói között vagy a régi és az új szállító között, mikor az egyik a vállalatot elhagyja, a másik pedig abba belép, az ezen jogviszonyból felmerülő vitás kérdések szintén a főnökségi tanács illetékeségi körébe tartoznak.

Államtulajdon eladásából kifolyólag az állam és a vevő között felmerülő vitás kérdésekben a főnökségi tanács jár el.

A bányatulajdonosok által a kutatási engedély előtti időből származó munkálatokért adandó kártalanítások, továbbá több bányának vizártól megmentése érdekéből az egyes bányatulajdonosokra hatóságilag kirótt munkálatok megfizetése tárgyában felmerülő vitás kérdésekben is a főnökségi tanács bíraskodik.

Hatáskörébe tartozik több lényeges erdészeti és halászati vitás kérdés is.

Ha mindezekon kívül még felsoroljuk, hogy egyenes adók és díjak leírása vagy leszállítása kérdéseiben, választási felszólamlásokban, községi vagyon felosztása, községi számadások körül felmerülő kérdésekben, uti kihágásokban igen széles, szép hatásköre nyílik a főnökségi tanácsnak, a

főnökségi tanács közigazgatási biráskodási teendőinek jó részét körülbelül vázoltuk.

A főnökségi tanács előtt vitás ügyekben való eljárást jellemzi, hogy annak menetét nem a felek, hanem a bíró intézi, hogy az eljárás írásbeli, hogy a felek személyesen is vihetik ügyüket, a nélkül, hogy erre kötelezve volnának. Választási és adófelszólamlási ügyekben kivételes eljárási szabályok érvényesülnek.

A főnökségi tanács közbejöttét írott és bélyegzett panasz-kérvénnyel (requête) kéri ki a fél. Választási ügyekben és 30 frankot meg nem haladó adófelszólamlási kérdésekben nincs bélyegkötelezettség. A kérvényt a fél vagy megbízottja írja alá; fel kell benne sorolva lennie a felek nevének, állásának, lakásának, a kérelem tárgyának és indokainak. A panasz-kérvény magánál a főnökségi tanácsnál adandó be. Kivételesen senator választók választásánál (a senatorok Franciaországban közvetett választás útján nyerik megbízatásukat) a felszólamlás a megyefőnöknél, községi választásoknál pedig a polgármesternél, járási vagy megyefőnöknél is beadható írásban, avagy jegyzőkönyvbe mondható.

A panasz-kérvény és a hozzá csatolt okmányok kézbesítés útján közöltetnek az ellenféllel; ha az ellenfél közhivatal vagy hivatalnok, az értesítés hivatalos uton történik. A tanács megállapítja a határidőt a válasz megadására.

A mi a bizonyítási eszközöket illeti, ugy helyszíni tárgyalásnak mint szakértői szemlének van helye. A helyszíni tárgyalás a tanács által elrendelt módozatok szerint tartatik meg. A tárgyalás vagy a tanács kiküldöttje vagy maga az egész tanács előtt megy végbe. Némely esetben az eljárás során kötelező a szakértők meghallgatása. Nevezetesen pl. egyeseknek közmunkálatok által okozott károk megállapítása, magánosok földjeinek illetőleg a föld anyagának felhasználása kérdéseiben, adófelszólamlási ügyekben, ha az adóigazgató (directeur des contributions directes) a folyamodóval ellentétes állást foglal el és a folyamodó kéri a szemlét, s ezeken kívül még egy pár esetben. Egyébként a főnökségi tanács bármely ügyben kérelemre avagy hivatalból is elrendelheti a

szakértői szemlét. A szemlében három szakértő (egy-egy a felek, egy a bíróság részéről) vesz részt, közös megegyezés esetén egy is elég. A szakértőknek az esküt a felek el is engedhetik. A szakértői szemle megtartásáról a felek értesítenek ugyan, de meg nem jelenésük annak megtartását nem gátolja. Szükség esetén írásszakértők meghallgatása is elrendelhető. Minden helyszíni tárgyalásról és szakértői szemléről jegyzőkönyv vétetik fel, mely a feleknek megtekintésre nyitva áll.

A végtárgyalás a főnökségi tanács előtt nyilvános. A felek előre figyelmeztetvék, hogy szabadságukban áll *szóbelileg* védeni ügyüket.

A tárgyalást megelőzőleg az ügy előadója megteszi az ügyről írásba foglalt jelentését és bemutatja az általa készített határozati tervezetet. Ez közöltetik a kormánybiztosával (commissaire du gouvernement), a ki az elnökkel egyetértésben megállapítja a tárgyalás idejét, melyről azon felek, kik kifejezték abbéli kívánságukat, hogy a tárgyaláson ügyüket védeni óhajtják külön értesíttetnek.

A tárgyaláson az előadó tanácsos előadása után a felek vagy képviselőik nyilatkozhatnak, ezek után a kormány biztosa nyilatkozik. A határozat meghozatala titkosan történik maga a határozat ítélet (arrêt) nevet visel, indokolva van nyilvánosan kihirdetettik. Az ítélet végrehajtható. Költségben a közigazgatási tisztviselők csak oly ügyekből kifolyólag marasztalhatók el, melyekben mint az állam képviselői járta el (munkálati szerződések, adókivetések), egyébként nem kötelezhetők költség viselésére.

A főnökségi tanácstól a felelbeszés az államtanácsban számadási ügyekben a főszámszékhez (cour des comptes) történik.

A felelbeszés általában nem bír felfüggesztő hatálylyal.

Az ítéleteknek az államtanács előtt panasszal megtámadása két hónapon belül foglalhat helyet.

A főnökségi tanács eljárásával szemben, ha a határozat védelem hiánya (par défaut) okából hozatott, egy hónapra belül igazolásnak van helye. Büntetőügyekben ez csak akkor

foglalhat helyet, ha a fél az ellene beadott panaszról ki nem értesítetett; egyéb ügyekben pedig akkor, ha a fél az eljárás valamely lényeges részénél hiányzott elháríthatlan akadály miatt. Az igazolás rendszerint felfüggesztő hatályu.

10. A hatásköri vita.

A közigazgatás szervezetének teljes ismeretét nyerendő szólnunk kell még a két nagy hatalomkör — közigazgatás és bíraskodás — egyensúlyának biztosítása szempontjából a francia közjogban tartalmazott intézkedésekről.

Az 1790-iki aug. 16—24. törvény második czimének 13. fejezetében kimondatott, hogy a bírói funkció különbözik és mindenkorra elválasztatik a közigazgatástól. A bíróságoknak megtiltatott, hogy a közigazgatási hatóságok eljárásába bármikép beleavatkozzanak.

A bírói és közigazgatási hatalmak elválasztása egyike a francia közjog alapelveinek. Ezen alapelvből folyólag mindkét hatalomkörnek elismernie és kölcsönösen alkalmaznia kell a másik intézkedéseit.

Status, szabadság, tulajdonjogi kérdések — a polgári szabadság alapvető elemel — kizárólag a bíróságok elé tartoznak.

A francziák az adminisztrációt őrzik mindig inkább a bíróságok beavatkozásától, mint fordítva. Részben azért is talán, mert a közigazgatási közegek felelősségére vonása könnyű és hatályos, a bíróságoknál nem így.

Éppen é végből, hogy az adminisztrációnak a bíraskodásról való függetlensége biztositassék, felruháztatott az adminisztráció a hatásköri vita megindításának fegyverével.

A *hatásköri vita bírósága* (tribunal des conflits) vegyes összetételű szerv. Áll: a pecsétör (igazságügyminiszter) elnöklete alatt az államtanács három rendes tanácsosából és semmitőszék (cour de cassation) ugyanoly számú tanácsosából, az illető testületek által választva, továbbá két tiszteletbeli és két helyettes tagból a bíróság rendes tagjai által

választva. A tagok három évről három évre újra választatnak; a régi tagok újra megválaszthatása korlátlan. Alelnököt maga választ a bíróság abszolút szótöbbséggel.

Érvényes tanácskozáshoz legalább öt tag jelenléte szükséges. A kormánybiztosi teendőket a semmitőszéki folyamodásmesterek és ügyvédek (avocats généraux) végzik.

A bíróság székhelye Páris. A bíróság csak akkor ül össze, ha eldöntendő vita merül fel.

A hatásköri vita kétféle: *igenleges* és *nemleges*. Az első akkor forog fenn, ha úgy a közigazgatási, mint a birói hatóság magát tartja az eljárásra illetékesnek és magának vindikalja az elintézést; az utóbbi akkor, ha mindkét hatóság illetéktelennek nyilatkozik, noha egyikök illetékes.

Az első eset a gyakoribb és fontosabb s e téren szükséges a közigazgatást a beavatkozástól megóvni.

Illetékességi vitának büntetőügyekben, minthogy ez kizárólagos birói hatáskör, helye nincs; kihágási ügyekben (police correctionnelle) csak olyankor, ha az elkövetett cselekmény megtorlása a közigazgatási hatóságoknak van fentartva (pl. uti kihágások.) A hatásköri vita nem támasztható kivételes pl. kereskedelmi vagy béke bíróságok eljárásával szemben. Helye van a polgári bíróságokkal szemben.

A hatásköri vitát kizárólag csak a megyefőnök van jogosítva támasztani, és pedig szemben úgy az elsőfoku mint a fellebbviteli bírósággal.

Mielőtt a megyefőnök a hatásköri vita megindítása iránt határozna, a köztársasági ügyész útján felhívja az ügyben eljáró bíróságot az ügy abbanhagyására (déclinatoire). Ha a bíróság erre kimondja a maga illetéktelenségét, a hatásköri vita alapján elenyészik. Ha a bíróság ily értelmű határozata megfélebbesztetik, a felebbezés közzöltetik a megyefőnökkel, hogy 15 napon belül módjában legyen a vitát megindítani.

A bírósági határozatát a köztársasági ügyész közli a megyefőnökkel. Ha az abbanhagyás iránt hozzá intézett felhívást a bíróság elutasítja, a megyefőnök tizenöt nap alatt meghozza indokolt határozatát (arrêté) a hatásköri vita megindítása tárgyában. Ezt a határozatot a köztársasági ügyész

közli a bírósággal, a mely erre mindennemű további eljárást felfüggeszteni köteles. A köztársasági ügyész által az ügyben érdekelt felek értesítettnek s jogukban áll 15 nap alatt észrevételeiket a megyefőnök határozatára megtenni.

Az iratok ezután az igazságügyminiszterhez tételnek át, a ki ítélethozatal végett megkeresi a hatásköri összeütközési bíróságot. A bíróság öt nap alatt közli az iratokat azon miniszterrel, kinek ügyköre érdekelve van. Ennek 15 napja van észrevételei megtételére; az észrevételeket a felek ügyvédei megtekinthetik. A következő husz napon belül az előadó elkészíti írott jelentését az ügyről s ez közöltetik a kormány biztosával.

A bíróság az iratoknak az igazságügyminiszterhez érkezésétől számított két hónapon belül határoz. A végtárgyalás nyilvános. Az előadó jelentése felolvastatik, a felek ügyvédei meghallgattatnak, végül a kormány biztosja nyilatkozik. A hatásköri viták bíróságának végzése a francia nép nevében szól. Ha a támasztott vitát igazoltnak nem találja, a bíróság előtt folyó eljárásnak további szabad menetet enged; ellen esetben a bíróság előtti eljárást mindenestül megsemmisíti, a nélkül, hogy az adminisztratív uton eljárni illetékes hatóságot megjelölné. Ezt megkeresni már a felek dolga.

Pozitív természetű hatásköri összeütközés fordulhat elő a közigazgatás és a közigazgatási bíróság között is, nevezetesen a miniszterek és az államtanács vitás ügyi osztálya között. Ha a miniszter észleli, hogy oly ügy vitetett az államtanács vitásügyi osztálya elé, melyben magát tartja illetékesnek, az ügyről való lemondás iránt megkeresi államtanács vitásügyi osztályát, mely egy hónapon belül határoz. Ha határozata elutasító, a miniszter 15 napon belül az ügyet a hatásköri viták bírósága elé terjeszti.

A *nemleges hatásköri vita* által a különböző állami hatalomkörök integritásukban sértve nincsenek, csupán az ügyben érdekelt egyesek jogainak megóvása szempontjából szükséges az ügynek illetékes bíróját találni. Ez okból ily esetekben a vitát támasztani az érdekelt felek feladata. Hogy a vita megindítható legyen, szükséges, hogy ugyanazon felek ugyanazon

ügyében úgy a közig. hatóság, mint a bíróság az eljárásra illetéktelennek nyilatkozott legyen. E végből nem szükséges a hierarchikus fokozatokat kimeríteni. A magánfél panaszkérvénnyel (requête) fordul a hatásköri viták bíróságához, mely nagyjában az államtanács által vitás ügyekben követett eljárás szerint jár el, s végeredményben vagy kijelöli az eljárásra illetékes bíróságot vagy a nélkül, hogy az illető hatóságot megnevezné, kimondja, hogy a közigazgatási hatóság illetékes eljárni.
